

SOCIALT ARBETE OCH MÅNGFALD

- Diskurser om mångfald bland socialarbetare

Författare: Binaji Marouf

Handledare: Anders Neergaard

Author: Binaji Marouf

Title: Social work and diversity, diversity discourses amongst social workers [translated title]

Supervisor: Anders Neergaard

Assessor: Verner Denvall

ABSTRACT

The main purpose of this study has been to study what conceptions there are regarding discourses on diversity. By using this purpose in a context the developed purpose of this study has been to capture and describe the discourse/discourses on diversity among social workers, municipal employees, with foreign background. The study has been based on interviews with the social workers, in two different municipalities in Sweden, four social workers has been participating in the study. The method used for the study has been interviews and critical discourse analysis; this has also been the frame of theory. Influences have been taken from Margareth Wetherell, Jonathan Potter and Norman Fairclough. The analysis incorporates the theory with the empirical data, and shows that the social workers are using a “collective we” to describe their knowledge about diversity, but it is also a way to gain knowledge. It also incorporates binary relations between words, such as “swedishness” and “foreignness”, the analysis also includes a discussion on the term ethnicity. As a conclusion the discourse on diversity seems to be vague, ambiguous and diffuse to the social workers. But to the core of it, the discourse on diversity is closely related to ethnicity, and ethnicity applied to the Other. Where the Other seems to be, in the discourse, somebody that has immigrated to Sweden, or are of immigrated origin.

Subject: Social Work

Key Words: discourse, critical discourse analysis, Norman Fairclough, social work, social workers, ethnicity, diversity, foreign background.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INLEDNING.....	1
Bakgrund och Problemformulering	1
Syfte.....	3
Frågeställningar	3
TIDIGARE FORSKNING.....	3
”Den Andre”	4
Socialt arbete och klienter med invandrabakgrund	7
Konstruktionen av diskurser	8
Diskursanalysen inom svensk forskning.....	10
CENTRALA BEGREPP	12
Mångfald.....	12
Socialarbetare.....	13
Diskurs och Kritisk Diskursanalys	14
”Utländsk bakgrund” / Etnicitet	14
TEORI	16
METOD.....	23
Källkritik.....	23
Avgränsning	24
Diskursanalys som metod	24
Tillvägagångssätt.....	26
RESULTAT OCH ANALYS.....	35
Tema 1: Det Kollektiva Vi:et	36
Tema 2: Den Binära Relationen	41

Tema 3: Olikheter	44
Tema 4: Kunskap/okunskap – Intresse/ointresse.....	46
AVSLUTANDE DISKUSSION	51
REFERENSLISTA.....	54
BILAGOR.....	58
Bilaga 1.....	58
Bilaga 2.....	59

FÖRORD

Jag vill börja med att rikta ett stort tack till Socialhögskolan på Lunds universitet som under min tid som mastersstudent berikat mig med ny kunskap och vidareutvecklat den kunskap jag bar med mig sedan tidigare. De lärare som jag stött på har på olika sätt satt sina avtryck och det är jag evigt tacksam för.

Vidare vill jag rikta ett stort tack till min handledare Anders Neergaard som hjälpt mig att finna mitt fokus och väglett mig under arbetets gång. Jag är tacksam för att du vid första träffen sa att du trodde på det arbete jag skulle komma att utföra, detta har stärkt mig när det stundvis har känts som en tung arbetsbörda. Under terminens gång har vi även funnit gemensamma nämnare som positivt överraskat mig! Jag hörde gott om dig innan jag träffade dig, och ska fortsätta sprida det goda ryktet. Tack!

Jag vill även rikta ett stort tack till Verner Denvall som i ett tidigt stadium kritisk granskade min forskningsplan, och gav mig värdefulla tips. Tack!

De personer som ställt upp på intervjuerna vill jag rikta ett speciellt tack till, utan er hade det inte varit möjligt att genomföra studien. Tack vare er generositet har arbetet flutit på bra, och era reflektioner och tankar kring mångfald är ovärderliga. Till er som under intervjuerna nämnt att ni ska lyfta mångfaldsfrågan på er arbetsplats hoppas jag att det har gått bra för, och att ni har väckt tankar och idéer som kan berika er arbetsplats i samtiden, men även i framtiden. Tack!

Med detta förord vill jag rikta ett stort tack till de personer som varit betydelsefulla för att kunna genomföra denna studie, utan er hade det inte varit möjligt.

/ Binaji Marouf

INLEDNING

Det sociala arbetet involverar människor som på olika sätt skiljer sig från varandra. Alla människor är unika och i begreppet mångfald kan man räkna in en rad olika faktorer som skiljer människor från varandra. Denna studie ämnar studera mångfaldsdiskurser bland socialarbetare. Mångfald är högst relevant bland socialarbetare och inom det sociala arbetet då man kan komma att arbeta i olika miljöer som på olika sätt representerar mångfald. Fokus för denna studie är föreställningar och hur diskurser om mångfald hos socialarbetare är konstruerade. Det är alltså diskursen om mångfald som är av intresse. Genom att intervjua socialarbetarna, ämnar jag att presentera den diskurs som finns närvarande bland dem.

Bakgrund och Problemformulering

Sverige har haft en våg av immigration från arbetskraftsinvandring till flyktinginvandring. Denna invandring har bestått av människor från olika länder och kulturer. Detta har kommit att påverka Sverige på olika sätt, där ett sådant exempel är inom det sociala arbetet. Redan 1984 pekade Soydan (1984) på att det saknades en "textbok" om arbetet med invandrare. Sedan dess har det skett en del förändringar, dock finns det mycket kvar att göra. Kamali (2002) pekar på att arbetet med klienter från etniska minoritetsgrupper kommit i blickpunkten inom socialtjänsten. Fokus på forskning har legat på klienter med utländsk bakgrund, däremot finns det relativt lite forskning kring socialarbetare med utländsk bakgrund inom den svenska kontexten. En forskare i Sverige som har lyft ämnet är Kamali (2002), han menar att antalet klienter med invandrarbakgrund ökar hos socialtjänsten men även socialsekreterare som själva har utländsk bakgrund har blivit fler. Hans studie visar att "kulturkompetens" inte uppskattas av invandrarklienter och att det i många fall ifrågasätter socialsekreteraren (ibid. 144). Internationellt finns det forskning som lyfter socialarbetare med utländskbakgrund, däribland forskare som Lewis (2000b) och Dominelli(2006). Kopplar man socialt arbete till begreppet mångfald lyfts intressanta diskussioner. Mångfald är idag ett omtalat begrepp som har en allt större roll inom olika

områden, däribland i diskrimineringslagen (2008:567) som innefattar förbud mot diskriminering och styr arbetsgivare till att bedriva ett målinriktat arbete för att förbygga diskriminering. Lagen täcker sju diskrimineringsgrunder; kön, etnisk tillhörighet, funktionshinder, könsöverskridande identitet eller uttryck, religion eller annan trosuppfattning, ålder och sexuell läggning. För att lagen ska följas har man inrättat Diskrimineringsombudsmannen (DO), som ska ha tillsyn över att lagen följs. Regeringen har i sin tur gett uppdrag till samtliga statliga myndigheter att upprätta handlingsplaner. Detta har lett till att mångfaldsplaner¹ har trätt i kraft i en del kommuner. Decentraliseringen ger kommunen handlingskraft till att själv bestämma om man ska inrätta en mångfaldsplan. Vissa kommuner har valt att inte inrätta en mångfaldsplan. Trots saknaden av en mångfaldsplan så har kommuner en skyldighet att kunna visa de åtgärder som vidtagits för att motverka diskriminering, inom områden som berör rekrytering, arbetsförhållanden och trakasserier. Diskussionen kring mångfald är omfattande och i många fall uttrycks en vilja att vidareutveckla arbetet med mångfald samt att mångfald lönar sig (DS 2000:69, sid 17, de los Reyes 2001:9). Man belyser även mångfald som en tillgång för samhället och dess institutioner, men påvisar även problem och hinder som man kommer i kontakt med, däribland diskriminering. Trots detta är arbetsmarknaden segregerad. Med detta som bakgrund, uppstår det ett problem när människor med en annan etnisk bakgrund än svensk är underrepresenterade i arbetsmarknaden (SOU 2006:79, Hultgren 2010:6-7). Mångfaldsidén är fortfarande sällsynt inom det svenska arbetslivet (de los Reyes 2001:9), och att det diskuteras i en allt för låg utsträckning. Vidare menar forskaren Paulina de los Reyes att den svenska forskningen inte berört begreppets innebörd i någon stor utsträckning (ibid. 11), detta visar även den tidigare forskningen. Problemet är att det har gjorts lite forskning i Sverige om socialarbetare med annan etnisk bakgrund än svensk (SOU 2006:73). Detta är i sig intressant och därför kan det vara speciellt av

¹ Syftet med en mångfaldsplan är att främja mångfalden bland anställda. Genom att inrätta en mångfaldsplan, vilket är ett styrdokument, ska arbetsgivaren visa hur man aktivt arbetar med mångfald inom arbetsplatsen. Det som är viktigt för en mångfaldsplan är att den måste innehålla konkreta åtgärder detta skiljer sig från ett policydokument (Envall et al 2000:5). Det viktiga i planen är alltså att tydligt visa hur man konkret arbetar med mångfalden och dess åtgärder. Mångfaldsplanen kan inrymma olika perspektiv, de vanligaste är etnicitet, ålder, kön, religion, sexuell läggning och funktionshinder, men det finns även de som väljer att innefatta andra begrepp än dessa. Det speciella med en mångfaldsplan är att alla myndigheter är skyldiga att årligen presentera mångfaldsplaner till respektive departement. I denna rapportering ska det vara tydligt hur man arbetat med att främja etnisk mångfald bland myndighetens anställda. Kommunerna står fria från detta krav, men de har krav på sig att som arbetsgivare visa vilka åtgärder som vidtagits för rekrytering, arbetsförhållanden och etniska trakasserier för att motverka etnisk diskriminering (ibid. 6). Det finns även de som valt att ha en kombinerad mångfald- och jämställdhetsplan, och de kan även ha varierande namn.

vikt att få höra just deras berättelser om vad just mångfald är för dem och hur man resonerar kring begreppet. Således blir ämnet intressant och det bidrar till att utforska tämligen outforskad mark. Då man kan räkna in socialarbetare med utländsk bakgrund i mångfaldsbegreppet kan det bli intressant att få en bild av hur denna grupp själva ser på mångfald. Därför är forskningsfrågan som ligger till grund för denna uppsats är, *vilka diskurser finns det om mångfald bland socialarbetare med utländsk bakgrund?*

Syfte

Syftet med denna uppsats är att fånga och beskriva diskursen/diskurser om mångfald bland kommunalt anställda socialarbetare med utländsk bakgrund. För att söka detta syfte är följande frågeställningar behjälpliga;

Frågeställningar

Hur definieras begreppet mångfald av socialarbetarna?

Vilken roll anses mångfald ha i det dagliga arbetet för socialarbetarna?

Hur uppfattas mångfaldsplanen av socialarbetarna?

TIDIGARE FORSKNING

Då ämnet i fråga inte är ett ämne som utforskats i stor grad, har jag valt att göra en bred sökning för att finna relevant forskning. Jag har sökt mig till både internationell och svensk forskning, och det har visat sig finnas mer forskning inom den internationella kontexten. Jag har sökt mig till delar av studier för att finna olika aspekter som kan sätta min studie i ett sammanhang. Vissa studier har haft mer betydelse för att de ligger nära mitt ämnesområde, medan andra har bidragit till viktiga infallspunkter som lyfter specifika ämnen. Dock är det viktigt att betona att det finns få studier inom den svenska forskningen som faktiskt lyfter fram frågan rörande socialarbetare med utländskbakgrund, det har gjort att jag bland annat har sökt mig till en SOU. Skälet till att

Valet av att använda en SOU 2006:73 är att det är en av de största litteraturgenomgångarna om diskriminering i Sverige, där samtliga etablerade svenska forskare inom diskrimineringsfrågor har deltagit, bland annat Kamali, Sernhede, Molina och Pripp. Nedan följer en tematisering av den tidigare forskningen, där fokus ligger på enstaka studier som lyfter ämnet i fråga. Det beror på att det finns få studier som är direkt kopplade till syfte av denna uppsats. Detta har lett mig till att uppsöka olika områden som kan verka ligga långt ifrån uppsatsens syfte, men genom att se på olika delar av tidigare forskning har det visat sig finnas relevanta studier som är av intresse, trots den oklara direkta kopplingen.

”Den Andre”

Paulina De los Reyes (red.) (2005) lyfter tankar om hur kön, klass och etnicitet är representerad i Sverige. Det lyfts att Sveriges del i det koloniala arvet kan spåras till upplysningstidens idétradition. En tradition vars förutsättningar om det mänskliga förnuftets universella värde exkluderade både kvinnor och utomeuropéer från modernitetens ideologiska och politiska projekt. Sverige blev aldrig en kolonialmakt, men koloniala mentaliteten är i högst grad närvarande i den svenska idéhistorien, menar de los Reyes. Vidare pekar hon på att detta är ett uttryck för rashygienismen som växte fram under 1930-talet. Det presenteras att förutom ockupation av andra territorier har kolonialismen handlat om en ideologi som rättfärdigade kolonisering genom att systematiskt konstruera de koloniserade folken som "den Andre". Som ett led i detta rättfärdigande rangordnades mänskligheten i olika raser och människors värde fastställdes först utifrån teologiska resonemang och senare utifrån vetenskapliga kriterier. Definitionen av befolkningen i Amerika som "vilda" och afrikaner som "undermåliga barbarer" var en förutsättning som dels legitimerade den nästa totala utrotningen av Amerikans urbefolkning samt dels gjorde slavhandeln till en grundpelare för den merkantila ekonomin som så småningom lade grunden för det västerländska industrisamhället (ibid. 18). Redaktörerna menar att dessa strömmar påverkar dagens kulturrasism i Sverige och det är detta boken lyfter. De menar att idag fyller invandrare personer, särskilt de från utomeuropeiska länder, samma funktion som dåtidens arbetarklass, romer och funktionshindrade. Sökandet efter en svensk identitet tyder på att indelningen av befolkningen idag inte bygger på rasmässiga skillnader i biologisk mening, utan snarare att det nu är kulturen som dominerar retoriken (ibid. 19). Här

lyfts begreppet ”den Andre” och hur man skapar en motpol utifrån kulturella skillnader (ibid. 18). Det är just denna aspekt som är intressant för just denna uppsats. Det lyfter hur etnicitet är presenterat i Sverige, och hur man skapar den Andre genom etnicitet, men även genom kön och klass.

Även Boréus (2006) lyfter aspekter kring hur den Andre skapas. Hon har studerat hur minoritetsgrupper i Sverige har blivit behandlade av majoriteten, på ett diskursivt strukturellt plan. Det handlar om hur man under 1900-talet har sett på människor som man har kategoriserat som ”döva” eller ”döva och dumma”, samt hur man i valrörelser har använt sig av begreppet ”invandrare”. Det visar sig att dessa grupper som blir objekt för diskriminering är i diskurser sedda som den Andre. Genom att ha tittat på en rad olika dokument från riksdagen menar Boréus att det endast talas om olika grupper, utan att låta de själva få komma till tals. Hon menar att man exkluderar olika typer av röster. Hon menar att diskursen har en starkt objektifierande egenskap. Boréus har inte genomfört någon form av intervju, utan snarare tittat på dokument och använt sig av diskursanalysen för att teoretisera ämnet i fråga. Detta är intressant för föreliggande uppsats. Genom dokumenten hon tittat på visar hon hur diskurser kan fungera som objektifierande av vissa grupper som anses vara marginaliserade och minoriteter av ett större majoritetssamhälle. Den Andre skapas i diskursen och detta är en viktig central del i hur en diskurs kan fungera. Hon är intresserad av olika former av diskursiv diskriminering, det vill säga diskriminering som görs genom användandet av språket. Detta i sin tur är relaterad till att skapa den Andre. När det gäller den professionella diskursen om socialt arbete, så hävdar Gail Lewis (2000b) att frågan om etnicitet, under senare delen av 1970-talet och början av 1990-talet, kom att få en alltmer betydande roll i den professionella diskursen om socialt arbete

Det är frågor kring det sociala arbetet och etnicitet/”race” som lyfts, hon utforskar mötet mellan ”race”, kön och socialt arbete. Lewis fokuserar på hur etniska identiteter mottogs i den professionella diskursen inom det sociala arbetet på 1980-talet fram till tidigare delen av 1990-talet (ibid. 118). Detta är intressant för denna uppsats då det är just diskurser Lewis är intresserad av, inom det sociala arbetet. Lewis menar att diskurser som cirkulerar inom det professionella sociala arbetet uppstår i mötet mellan etnicitet och socialt arbete (ibid. 119). Försättningsvis menar hon att inom det sociala arbetet har det i stort sett handlat om hur man kan säkerställa behoven hos ”etniska minoriteter”, där det handlar om hur man tillhandahåller olika typer av

tjänster. Lewis menar att det har handlat om att de svarta är klienterna, och de vita är socialarbetarna, och där det alltså har handlat om att utrusta socialarbetaren för att hantera klienter med denna bakgrund, och att denna grupp således har ansetts vara ”annorlunda” än den ”normala” klienten. Detta resulterar i att etnisk samhörighet inte är något som anses gälla alla människor, även de som implicit definieras som majoriteten, de som är ”av-etnifierade” (ibid. 120). Lewis menar att detta skapar en kulturell ”otherness” (ibid. 121), och menar vidare att detta resulterar till att det inom diskursen blir en sanning som då dominerar terrängen (ibid. 122). Detta ger ett intressant perspektiv på denna studie, nämligen hur socialarbetarna skapar etnicitet mellan dom, och hur diskursen formas av de repertoarer som finns tillgängliga för dem. Det är även intressant då detta är en brittisk kontext som behandlas, och då landet har en större erfarenhet av migration och mångkulturella samhällen så ger det ett perspektiv mellan en svensk och brittisk kontext.

Lena Dominelli (2006) skriver om unga svarta förövare i Storbritannien i rättssystemet där det konstrueras en bild av att en ”svart” förövare är farlig och därför i behov av kontroll snarare än vård. Hon pekar på att det finns en tydlig skillnad mellan hur man ser på ”svarta” och ”vita” förövare och andra vita inom rättssystemet. Vidare menar hon att bilden om ”den svarta förövaren” skapas i en process där den Andre skapas, vilket görs genom stereotypifieringen av ”svarta” i kontrast mot ”vita”. Detta gör att de etniska aspekterna blir inbäddade i den institutionella kulturen och influerar de som är delaktiga, vare sig om man är yrkesverksam inom rättsväsendet eller en intagen. Vidare menar hon att den institutionella kulturen skapas och återskapas konstant, vilket leder till olika behandling av människor. Dominelli visar på den relationella processen i identitetsskapandet, och menar att hon i sin studie riktar in sig i aspekten som har med ”race” att göra. Hon tar upp ett exempel på en ung kille vid namn Zahid Mubarek som satt av ett fängelsestraff på tre månader för att ha stulit rakblad värda sex pund, där han dagen innan han skulle bli frisläppt blir brutalt mördad av en annan intagen, med tydliga rasistiska åsikter. Hon menar att diskursen kring detta kom att handla om ”race” eller den svenska motsvarigheten etnicitet, närmare bestämt en kategorisering av ”svarta förövare”, trots att Mubarek var asiat. Hon menar att skapandet av den Andre är oerhört stark i denna del av diskursen. Genom att vara det motsatta till den Andre formar man identiteter hur man vill. Stewart, förövaren som mördade Mubarek, hade tagit till sig olika delar av diskursen som finns

hos vitmaktrörelser, med referenser till symboler och Hitler. Det är hur man har talar om dessa delar som ger diskursen liv, och hur människor som sedan sympatiserar med åsikten tar till sig dessa delar. Detta är av stor relevans för denna uppsats, själva formandet av en diskurs är viktigt. Hur talar man om olika fenomen och hur skapas de? Att positionera sig gentemot något annat är också intressant, där Dominelli pekar på att relationerna är viktiga, så som exempelvis den mellan ”svarta” och ”vita” i det fall hon presenterar. Denna positionering bidrar till en ökad förståelse för vad det är man talar om, då man kan distansera sig från vad det är man *inte* talar om. Utöver detta menar hon att olika diskurser finns om de olika intagna beroende på deras etnicitet, ”svarta” har fått epitetet ”farliga”, där hon pekar på diskursen om den ”svarta” mannen som potentiell kriminell och därför är han alltid ”farlig”. Dominelli gör en studie som visar på hur olika stereotyper och fördomar ger föda för skapandet och återskapandet av diskurser. Ett konkret exempel som kommit att påverka diskursen om intagna unga män i Storbritannien är denna studie, där det görs skillnad beroende på etnisk bakgrund. Det handlar alltså om hur diskursen har kommit att påverka människor som resulterar i hur människor med olika etnicitet behandlas olika.

Socialt arbete och klienter med invandrabakgrund

Den som har visat sig ligga närmast denna uppsats ämnesområde är Barzoo Eliassis *Diskriminerande föreställningar inom socialtjänsten* (SOU 2006:73) Eliassi för en diskussion om ”tänket” inom socialtjänsten. Invandringen till Sverige har ökat under de senaste decennierna, detta har lett till att den svenska befolkningen har kommit att bli mer heterogen än tidigare. Eliassi menar att svenska myndigheter har kommit att hamna i efterläge i förhållande till samhällets sammansättning. Detta har lett till att socialtjänsten har stött på problem med klienter med invandrabakgrund, vilket har lett till att man har anställt fler socialarbetare med invandrabakgrund för att möta behov som uppstår. Socialarbetare fungerar som en förmedlare mellan välfärdsstaten och ”medborgarna”, därför menar Eliassi att han valt att fokusera på denna yrkesgrupp. Det är även detta som ligger i mitt intresse för föreliggande uppsats. Denna studie är viktig för föreliggande uppsats för att förstå socialarbetares viktiga position i samhället. Studien är unik på så sätt att det finns få studier som har kartlagt tjänstemäns föreställningar om sig själva och om ”de andra”, där socialtjänstens roll som normskapande lyfts fram. En framträdande forskare inom detta forskningsområde och socialt arbete är Kamali (2002). Han betonar att antalet klienter med

invandrarbakgrund har ökat inom socialtjänsten. Det har även setts en ökning bland socialsekreterare som själva har utländsk bakgrund, detta beror bland annat på kompletteringskurser. I Kamalis studie lyfter han klienter med invandrarbakgrund och låter de ge sin syn på betydelsen av socialsekreterare med etnisk bakgrund. Studien visar att det är problematiskt med socialarbetare med ”kulturkompetens”, ett sådant exempel är att det finns en föreställning om att det är en fördel att ha socialsekreterare med ”invandrarbakgrund”. Däremot visar det sig vara fallet att ”kulturkompetens” inte uppskattas i någon hög grad av invandrarklienter (ibid. 144). Denna studie är intressant då den belyser klienternas röster och syn på frågan. Även Soydan (1999) lyfter ämnet kring socialt arbete med etniska minoritetsklienter. En deskriptiv framställning görs av en rad olika handböcker om socialt arbete med etniska minoriteter. Även här är alltså fokus på klienter med utländskbakgrund, och inte själva socialarbetaren.

Konstruktionen av diskurser

Irene Levins (2007) diskuterar förhållandet mellan det sociala arbetet och diskurser. Hennes syfte är att se om diskurser kan bidra till att få en bättre förståelse för det sociala arbetet. Hon menar att en diskurs är mer än ett socialt fenomen, det formar och sprids genom språket vilket människor är en del av att skapa. Fokus ligger på språket och inte på ett individuellt plan. Hon menar att när detta kopplas till det sociala arbetet, så handlar det om att koppla kompetens till en position eller status. Hon påstår att det finns en diskurs om det sociala arbetet, speciellt där det handlar om den låga statusen som det sociala arbetet har inom den akademiska världen, men även i samhället. Levin menar att det sociala arbetet och socialarbetaren har kommit att användas i negativa termer (ibid. 43). Hon pekar på att hennes studie inte handlar om vad det sociala arbetet *är*, snarare hur det sociala arbetet *skapas* genom vad som *görs* (ibid. 46). Denna studie är intressant då den lyfter fram diskurser inom och om det sociala arbetet. Det handlar om hur det sociala arbetet uppfattas på en nivå som står utanför det sociala arbetets fulla makt. Det är olika föreställningar som finns om det sociala arbetet som lyfts fram och ges energi åt, snarare än vad det sociala arbetet faktiskt innebär. Detta leder till Romppainen, Ja”hi, Saloniemi och Virtanens (2009) studie som diskuterar sjuksköterskors användande av diskurser i sitt arbete. Denna artikel presenterar en studie som gjorts baserad på sjuksköterskors agerande gentemot klienter beroende på olika diskurser, inom den finländska kontexten. Resultatet av studien visar att det finns olika diskurser om olika typer av klienter, nämligen klienten som ett offer för arbetslöshet, klienten

som avvikande på arbetsmarknaden, klienten som en skicklig användare av systemet och klienten som arbetslös men aktiv. Dessa olika diskurser påverkar sjuksköterskorna i sitt agerande. De sympatiserar de med sina klienter är misstänksamma mot dem. När frågan ställdes till sjuksköterskorna om att visa på några karaktärsdrag hos klienterna i studien, menade de flesta att det var ”omöjligt att generalisera”. Däremot visar studien tvärtemot. I sjuksköterskornas handlande har de funnits diskurser om olika stereotyper närvarande. Även detta är en studie som visar att det finns diskurser närvarande inom olika yrken, och samhället för övrigt, där man använder sig av dessa, medvetet eller omedvetet, för sitt handlande. Att koppla detta till diskursen mångfald är inte helt tydligt, snarare är det diskursen som jag är intresserad av här. Tidigare forskning som pekar på föreställningar som finns är högst relevant för denna studie.

Genom att använda sig av rådande diskurser menar Allard och Santoro (2008) att lärare påverkar sitt handlande gentemot elever. De beskriver i en pilotstudie som genomförts med lärare som arbetar med elever som är icke-engelskspråkiga, ekonomiskt missgynnade invandrare eller flyktingar som lever i Australien. Studien undersöker lärarnas övertygelser, värderingar och pedagogik. Studien använder sig av ett kritiskt diskursanalytiskt perspektiv, därför är den av intresse när det gäller den tidigare forskningen. Urvalsgruppen är inte den som ligger i fokus för min studie, snarare är det intressant att se hur diskurserna är representerade. Resultatet visar att det finns en rad olika diskurser som lärarna använder för att förstå skillnader mellan kulturell mångfald och ekonomiskt missgynnade elever. Det visar sig att lärarna skiljer på eleverna beroende på tiden de varit bosatta i Australien, elevernas gemensamma och individuella erfarenheter och kunskaper, samt social klass i de olika etniska grupperna. Lärarna använder sig av personliga antaganden, och generella stereotyper. Men det finns de lärare som är självkritiska och medvetna om deras handlande. Trots detta så behandlas elever olika beroende på diskurser. En diskurs som är tydlig är skillnaden mellan att vara född i Australien och att vara immigrant. Här finns det en skild syn på olika saker som gör att lärarnas handlande blir påverkat. Inte heller denna artikel har en klar koppling till uppsatsen syfte. Däremot visar det hur olika diskurser uppstår beroende på vart eleverna är födda. Detta gör att lärarna har föreställningar som påverkar deras pedagogik, det är dessa föreställningar som intresserar mig för uppsatsens syfte.

Ett annat exempel på hur man skapar och reproducerar diskurser visar Gail Lewis (Lewis 2000a). Hon menar att “race” är kopplat till olika delar, däribland att det är ett binärt samband

mellan ”svarta” och ”vita”. I detta har man en del ”forgettings” som hon kallar det. Olika påståenden som man glömt förträngs i konstruktionen av en ”race”, och gör det möjligt att skapa ett innehåll till begreppet ”race” (ibid. 266). Vidare menar Lewis att dessa diskursiva kontexter har legat till grund för vissa lagar och policys mellan 1960- talet fram till 1990-talet, där det har handlat om förutfattade meningar om ”invandrare” och ”etniska minoriteter”. Detta är relevant i förhållande till denna uppsats, då det visar hur en diskurs kan forma aspekter av verkligheten, och bidra till vissa människors handlande. Lewis menar att de föreställningar som funnits har bidragit till en rad olika handlingar från olika myndigheters håll. Hon talar ur en brittisk kontext. Vidare menar hon att på grund av olika föreställningar och förhållningssätt så har man exempelvis i skolan kommit att behandla elever med afrikanskt, karibiskt och asiatiskt ursprung annorlunda än de resterande eleverna i klassen. Lewis menar att studier som påvisar detta, där stereotyper och vissa attityder mot olika etniska minoriteter har en stor påverkan och att normaliserandet av sådana stereotyper har funnit starkare grogrund de senaste två decennierna. Studier har visat att attityderna och stereotyper som finns bland lärare snabbt förs vidare till de nya lärarna. En aspekt av detta som Lewis pekar på är att de attityder och stereotyper som läggs på de etniska minoriteterna kan komma att bli en självuppfyllande profetia (ibid. 270). Detta visar på den stora effekt som kan finnas i en diskurs som förs vidare på olika plan. Det är därför viktigt att se vad som innefattar diskursen för att kunna se dess eventuella effekter.

Diskursanalysen inom svensk forskning

Diskursanalysen har på senare tid fått fotfäste inom forskning som berör socialt arbete. Traditionellt sätt har diskursanalysen inte haft en framträdande roll inom det sociala arbetet, men genom min sökning av tidigare forskning har det visat sig att det finns en rad olika forskare som de facto använder sig av detta perspektiv för att lyfta frågor inom det sociala arbetet.

Forskare som Hambrén (2008), Wikström (2007), Johansson (2006) och Forkby (2005) använder sig alla av ett diskursanalytiskt perspektiv. Det används både som teori och metod, och även ibland i kombination med ett socialkonstruktivistiskt perspektiv. Hambrén använder diskursanalysen som metod i relation till hur unga killar i förorter i Göteborg konstruerar kön och sexualitet. Wikström använder diskursanalysen både som teori och metod i sin studie där

hon har intervjuat familjer från Iran som bor i Sverige. Johansson lyfter konstruktionen av maskulinitet varvat med diskursanalys och social konstruktionism. Forkby fokuserar på hur kommunikation är skapad och hur det ges en funktion i en institution.

Även Severinsson (2010) och Bredström (2008) använder ett diskursanalytiskt perspektiv i sin forskning. Severinssons forskning berör hur samhället ordnar för barns välfärd när de generella inriktande insatserna inte räcker till, och Bredström undersöker hur frågor om migration, etnicitet och rasism hanteras i svensk HIV/aids policy från 1980 fram till 2008.

Dessa forskare visar på att det diskursanalytiska perspektivet har kommit att få en mer betydande roll inom den svenska forskningen som berör det sociala arbetet med åren, hur detta kommer att utvecklas återstår att se. De presenterade forskarna har varit aktiva vid Institutionen för samhälls- och välfärdsstudier (ISV) på Linköpings universitet, samt institutionen för socialt arbete på Göteborgs universitet.

CENTRALA BEGREPP

Detta avsnitt är till för att förtydliga och förklara centrala definitioner som används i denna uppsats. Det är en viktig del av uppsatsen för att undvika missförstånd då det finns begrepp som är flytande och varierar i definition, men även för att underlätta för läsaren vad uppsatsens författare menar med begreppen. Självklart kan begrepp definieras på olika sätt och genom detta avsnitt hoppas jag att oklarheter reds ut för att underlätta förståelsen för hur begreppen operationaliseras i denna uppsats.

Mångfald

Mångfaldsbegreppet är centralt i denna uppsats. Det är ett komplext begrepp med ett innehåll som för många är oklar (de los Reyes 2001). Därför är det viktigt att redan här påpeka att mångfald inte har en fast definition, det är snarare ett begrepp som kommit att innebära olika under olika förhållanden, och i olika kontexter. Det är snarare föreställningar om mångfald och diskursen i sig som är relevant för denna uppsats.

Mångfald är en idé som har influerats av det amerikanska diversity-begreppet. Det visar sig att de två begreppen skiljer sig från varandra och betyder olika i den europeiska kontexten kontra den amerikanska (Kandola and Fullerton 1998:8). John Wrench menar att mångfald är sammankopplat till diskriminering, och liksom Wood (2003) pekar han på skillnader mellan Europa och USA när det gäller användningsområden (Wrench 2007: 39).

Detta var en kort bakgrund till begreppet. Min förförståelse kring mångfaldsbegreppet är det som kommer att ligga som grund för denna studie. I grund och botten handlar det om den etniska aspekten av mångfald, trots att mångfald kan komma att innebära mycket annat. Genom att ha studerat mångfald under min akademiska studieperiod på fem år och arbetat med frågan inom olika föreningar, praktik och yrken är min erfarenhet att etniciteten är det primära i begreppet, där andra faktorer som kön, ålder, religion, funktionshinder med mera tar en sekundär roll.

Därmed bör det tilläggas att jag inte har berättat för mina intervjupersoner, det vill säga vad min

egen syn på mångfald är, istället har de själva fått möjligheten att definiera detta utan min talan. Trots detta har jag valt att fokusera på intervjupersoner med utländsk bakgrund, detta är baserat på min förförståelse för vad mångfald är, detta bör vara tydligt i ett tidigt stadie för denna studie. Mitt syfte är att låta intervjupersonerna själva få resonera och reflektera över vad de anser att mångfald innebär. Det som kan ses som styrande är att intervjupersonerna själva har utländsk bakgrund och att jag innan intervjuerna berättat att syftet med studien var att fokusera just på denna grupp. Detta kan ha kommit att påverka intervjupersonerna i att tänka i liknande banor som jag gör.

Jag är influerad av Peter Wood, han menar att diversity är interagerandet mellan människor med olika bakgrunder som leder till att nya ståndpunkter växer fram (Wood 2003:12). Han menar att begreppet har en diffus bakgrund och att när man talar om diversity så framstår det ännu mer diffust (ibid. 27). Han menar att det har kommit att bli diffust på grund av att diversity begreppet uppstod på grund av ojämlikheter mellan svarta och vita i USA. Vidare pekar han på det faktum att det inte tog lång tid innan man införlivade begreppen etnicitet, kön och religion i diversity- begreppet, och har sen dess kommit att expandera ännu mer till innehållet (ibid. 122).

Socialarbetare

När det gäller begreppet socialarbetare syftar jag i denna uppsats till, socialarbetare i relation till en profession. Jag har influerats av Lena Dominellis syn på begreppet. Hon menar att socialarbetaren är interaktiv och att det sociala arbetet är en ”*relational profession*”.

Socialarbetaren och dess klient har en relation som gör att de båda blir delaktiga i processer. Därför menar hon att det sociala arbete som profession berör delaktighet i individers liv, det vill säga människor som behöver assistans i deras vardagsliv (Dominelli 2004:5). Socialt arbete kan utföras på olika sätt, inom såväl staten som frivilligt. Men det som skiljer det sociala arbetet som profession från de andra sätten att utöva det sociala arbetet på, är det faktum att socialarbetaren i en social kontext är grundad på speciella lagar och policys. Hon räknar även in termen ”*practice wisdoms*”, det vill säga erfarenhet som man fått genom att utöva professionen (ibid.6).

Diskurs och Kritisk Diskursanalys

Utan att gå in på teorier, så vill jag här klargöra att det finns olika definitioner av diskurs, diskursanalys och kritisk diskursanalys. Det finns en rad olika forskare som berör ämnet, de mest kända är Michel Foucault (2002), Ruth Wodak (2001), Teun A. Van Dijk (2008), Lilie Chouliaraki (1999), Ernesto Laclau (2008), Chantal Mouffe (2008), Norman Fairclough (2003) med flera. Dessa tar upp olika aspekter och vinklar av diskursanalysen. I föreliggande uppsats kommer Norman Faircloughs teori om diskurs och den kritiska diskursanalysen att ligga till grund. Jag vill därför betona att när begrepp som diskurs och kritisk diskursanalys nämns så är det utifrån Faircloughs perspektiv som det behandlas. En enkel förklaring är att Fairclough ser diskurser som ett sätt att tala om aspekter av världen. De processer, relationer och strukturer i den materiella världen, den ”mentala världen, dvs. tankar, känslor, tro och så vidare, men även den sociala världen (Fairclough 2003:124). En utförligare förklaring av Faircloughs definition av begreppen presenteras i teoriavsnittet.

”Utländsk bakgrund” / Etnicitet

När det kommer till etnicitet kan det vara rätt komplicerat att kategorisera människor för att föra statistik. Jag har tittat på hur SCB har formulerat sin definition, denna framställs i rapporten *”Meddelanden i samordningsfrågor för Sveriges officiella statistik, Personer med utländsk bakgrund”* (MIS 2002). Här tas det upp hur personer med utländsk bakgrund redovisas i statistiken. Mångtydigheten i begreppen invandrare och personer med utländsk bakgrund kan skapa problem när det används i olika sammanhang. Detta gäller både i statistiken, vardagligt språkbruk och i samhällsdebatten. Därför kan innebörden ha olika betydelser i olika sammanhang (ibid. 5). SCB rekommenderar olika indelningar beroende på situation, deras rekommenderade indelning är följande: 1) person med utländsk bakgrund är a) utrikes födda eller b) inrikes födda med två utrikes födda föräldrar, 2) personer med svensk bakgrund är inrikes födda med a) en inrikes och en utrikes född förälder, eller b) två inrikes födda föräldrar (ibid. 10). Dessa är rekommendationer, ibland kan det finnas behov att redovisa grupper på annat

sätt och dessa indelningar kan vara meningsfulla. SCB ger rekommendationen att det då ska finnas en tydlig förklaring till varför man avviker från standardindelningen, syftet för förändringen ska vara klar (ibid. 11).

Likt SCB:s rekommendation har jag valt att använda mig av begreppet ”utländsk bakgrund” i denna uppsats för att operationalisera begreppet. En viktig aspekt här är att begreppet ”utländsk bakgrund” är en operationalisering av etnicitet. Jag avviker från standardrekommendationen när det gäller definitionen av ”utländsk bakgrund”. Detta beror på det faktum att ”utrikes födda” är underrepresenterade i statistiken när det gäller socialarbetare (SOU 2006:73). Definitionen som här används för ”utländsk bakgrund” är en person som har minst en förälder som är född i utlandet. För att skapa en större urvalsgrupp och kunna upprätthålla anonymitetskravet har jag därför valt att använda mig av en bredare definition än vad SCB rekommenderat i sin rapport

TEORI

Kritisk diskursanalys tillhör kritiska språkstudier, detta kan spåras tillbaka till antiken. Det som dock skiljer den kritiska diskursanalysen från kritiska språkstudier är att den för samman samhällsvetenskapen och lingvistik, och ger det ett teoretiskt- och analytiskt verktyg. (Chouliaraki och Fairclough 1999:6). Den kritiska diskursanalysen har under de senaste 30 åren etablerat sig internationellt inom olika discipliner, men främst inom samhällsvetenskapen och humaniora (ibid. 1). Den kritiska diskursanalysen är en teori bland många andra diskursteorier. Michel Foucault (2002) är kanske den mest kända inom diskursanalysen, andra framträdande teoretiker är bland andra Ruth Wodak (2001), Teun A. Van Dijk (2008), Lilie Chouliaraki (1999), Ernesto Laclau (2008), Chantal Mouffe (2008) med fler. Däremot kan man säga att Norman Fairclough är huvudrepresentanten för den kritiska diskursanalysen som skiljer sig en aning från diskursanalysen. Dessa olika teoretiker har varierande syn på diskursanalysen, men de har en del gemensamma drag. 1) objektet för analyser är lingvistiska texter, 2) utöver texter som ”produkter” av processer i textproduktion och tolkning analyseras även dessa processer, 3) texter kan vara heterogena och tvetydiga därför kan olika diskurser tas i anspråk för att producera och tolka de, 4) diskurs studeras i ett historiskt sammanhang (Fairclough 1992: 35), 5) diskurser är socialt konstruerade, 6) diskursanalysen berör inte bara maktrelationer i diskurser, utan även hur maktrelationer och maktkamper formar diskurser i ett samhälle, 7) analys av diskurs bidrar till ideologier och dess praxis säkerställer reproduktion, och 8) texter analyseras utifrån många olika funktioner så som grammatik, vokabulär och struktur (ibid. 36).

Valet av att använda mig av den kritiska diskursanalysen, som Norman Fairclough bidragit till, är baserat på det faktum att Fairclough ger verktyg för att vara kritisk samt att se på lingvistiska funktioner i en diskurs. Man bör även se vidare på begrepp som omfattar social praxis. Detta gör att det inte blir en abstrakt textanalys utan det kopplas till ett sammanhang i verkligheten. Diskursanalytiker får ofta kritik för att analyser blir för abstrakta, men med den kritiska analysen ser man på en text som en del av ett sammanhang i den verkliga världen. Det kritiska inom den kritiska diskursanalysen är baserat på målet att visa samband som kan vara dolda för människor (Fairclough 1989:4).

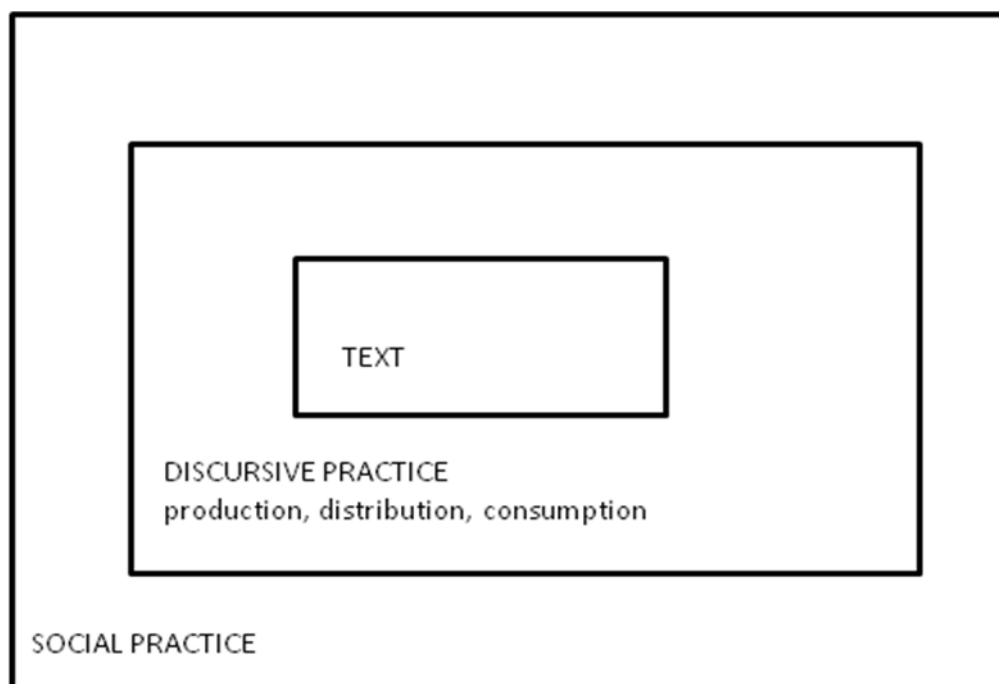
Begreppet ”diskurs” kan beskrivas på olika sätt beroende på teoretikern, då jag är influerad av Norman Faircloughs teori, kommer därför dennes definition av begreppet att användas (Fairclough 2005:2). När Fairclough använder begreppet ”diskurs” så menar han att språket kan ses som en social handling, snarare än en individuell handling (Fairclough 1995:7, 1992:63). Detta gör att man bör ta hänsyn till textens form och struktur, där man bör se över vokabulär, grammatik, fonologi med mera. Men man bör även se över argumentationsmönster, strukturer, vem som säger vad och när och så vidare (1995:7). Som tidigare nämnts är en text, enligt Fairclough både skrivet och uttalade ord (ibid. 4, Fairclough 1989:20). För Fairclough innefattar begreppet ”text” inte bara skrivna dokument och hemsidor men även intervjuer och samtal. Vidare menar han att termen ”text” är vilseledande då man gärna associerar till skrivna texter, men han menar att det är svårt att finna en bättre generell term, och fortsätter därför att använda sig av detta begrepp (Fairclough 2005:3). En text är öppen för olika tolkningar och olika tolkningar konstruerar olika diskurser för tydningen av text. Detta är viktigt att vara medveten om, såväl som att tolkningar görs på olika sätt av olika människor (Chouliaraki och Fairclough 1999:24).

Språket är en viktig komponent i den kritiska diskursanalysen, eftersom språket är den vanligaste formen av socialt beteende (Fairclough 1989:2). Språket är även en bidragande faktor till vissa människors dominans av andra (ibid. 3). Han menar att en text är en produkt snarare än en process, en produkt av en process som leder till skapandet av en text. Han vidgar tanken om diskurs genom att säga att han ser texten som en del av en större process som bygger på social interaktion, där texten är en del. Texten är en produkt i den större processen och tolkningen av texten är möjlig då man ser texten som en resurs för denna tolkning. För att kunna tolka en text, menar Fairclough att människor har något som han kallar MR (Member Resource), denna inkluderar språkkunskap, kunskap om sin omvärld, värderingar, tankar, antaganden och så vidare. Han menar att människor använder sig av sin MR när man skapar eller tolkar en text. Vidare menar han att MR är kognitiv i den meningen att den finns i människors huvud. Men den är även social i den meningen att MR har skapats socialt. Här ser han en fördelning som han anser är ojämlig. Människor tar del av det som finns tillgängligt för dem och använder denna kunskap i deras sociala handlingar, där inkluderar Fairclough diskursen (ibid. 20). För att sammanfatta detta menar han att sociala förhållanden påverkar människors MR, dessa tar man

med sig när man skapar och tolkar texter. Detta i sin tur bidrar till att sättet texter är skapade och tolkade på (ibid. 21).

Vidare menar han att diskurs är en form av handling som får människor att agera, men även en form av representation (Fairclough 1992:63). Han menar även att det finns ett samband mellan diskurs och sociala strukturer. Därmed anser han att diskurser är socialt konstruerade, och bidrar till upprättandet av olika dimensioner i sociala strukturer, genom bland annat normer. Diskurser är därför en handling och inte bara en representation av världen. Därför bidrar diskurser med att konstruera olika former av kunskap och tankemönster, det bidrar även med att skapa sociala relationer mellan människor (ibid. 64). Diskurser är olika representationer av det sociala livet. Det innefattar representationer av hur saker är, hur det varit, likaså imaginära representationer av hur saker skulle, kunde eller bör vara (Fairclough 2005:6). Ett exempel är livet för fattiga och utsatta människor som representeras i sociala diskurser och social praxis hos regeringen, politik, medicin och på andra ställen, och även genom olika diskurser inom dessa områden. En annan aspekt som Fairclough belyser är den dominans som råder i diskurser. Det är ett sätt att göra ett tankemönster dominerande eller ett sätt att integrera det i en diskurs. Det kan exempelvis finnas ett dominerande sätt att genomföra läkarvård i ett samhälle, men det finns även andra sätt som kan komma att antas eller utvecklas som opponerar mot det dominerande tillvägagångssättet. Här menar han att hegemoni är högst relevant. Hegemoni kan med stor fördel användas för att analysera diskurser (ibid. 4).

Så genom att se språket som en diskurs och en social handling ska man enligt den kritiska diskursanalysen analysera både texter och skapande- och tolkningsprocesser, men även relationen mellan texten, processen och dess sociala tillstånd och se på sociala strukturer. Sammanfattningsvis ser man då på texten, interaktion och kontexten (Fairclough 1989:21). Det är då tre punkter som bör tas hänsyn till, 1) analys av text, 2) analys av textens produktion, konsumtion och distribution samt 3) sociokulturell analys av en diskursiv händelse, då det kan vara en intervju, en vetenskaplig rapport eller ett samtal i sin helhet (Fairclough 1995:24).

Figur 1 (Fairclough 1992:73)

Figur 1. visar Faircloughs tredimensionella modell för att utföra en kritisk diskursanalys, det är denna modell som har influerat mig i detta arbete. Modellen går att använda för att analysera texten, däremot utgår jag inte från det sociala perspektivet av modellen, detta gör att en fullständig analys av modellen inte är möjlig. Trots detta pekar Fairclough på att denna modell inte behöver användas på ett strikt sätt, utan ska snarare ses som ett verktyg för hur man kan göra en analys, det är inte ett måste att gå igenom alla dessa steg. Ibland kan vissa delar överlappa andra och därför vara irrelevanta för syftet (Fairclough 1989:92). Detta gör att jag valt att fokusera mer eller mindre på de olika delarna. Analytikern har tillgång till dessa olika steg genom ens eget engagemang i diskursen. Det gör att analytikerna måste använda sig av sin MR (ibid. 138).

Den här studien är baserad på Faircloughs textdimension i hans modell. Genom att fokusera på denna dimension vill jag påvisa diskursen om mångfald presenteras hos intervjupersonerna. När det gäller den diskursiva praktiken kommer denna att integreras i det första steget, där produktion, distribution och konsumtion av texten kommer att behandlas. Detta handlar då om produktion, distribution och konsumtion av mångfaldsplanen, som är en del av diskursen om

mångfald. Vidare kommer det tredje steget, den sociala praktiken att uteslutas för denna studie, då det ej ligger inom ramen för studiens syfte.

Trots att fokus ligger på texten är det viktigt att förstå modellen, den införlivar *texten*, *diskursiv praktik* och *social praktik* som ska ge ett helhetsperspektiv på diskursen. Den *sociala praktiken* berör relationen mellan interaktion och social kontext, den sociala effekten. Målet med detta steg är att se diskursen som en del av sociala processer. Där man visar hur det är påverkat av sociala strukturer, och hur dessa kan reproduceras eller ändra redan befintliga diskurser (ibid. 22).

Den sociala praktiken i sin tur omger den *diskursiva praktiken*, detta involverar produktion, distribution, och konsumtion av texten. Texter är skapade på olika sätt i olika sociala kontexter (Fairclough 1992:78), detta medför att texter är konsumerade olika i olika sociala kontexter. Konsumtion och produktion kan vara både individuell och kollektivt (ibid. 79). Texten ses som en produkt av en process samt en resurs för tolkning (Fairclough 1989:21). Fairclough pekar på det faktum att det en analytiker ”ser” i en text, det vill säga vad man tycker är ”värt” att skriva om är det första steget av analysen, *texten*, är beroende på hur man tolkar texten de kommande stegen. Han menar att analytikern är en människa och hur mycket man skulle vilja ta bort vissa egenskaper så är detta omöjligt, därför blir tolkningar olika (ibid. 22).

Den innersta kärna av ovanstående figur är, som tidigare nämnts, *texten*. När man analyserar denna så ser man på den lingvistiska uppbyggnaden. Det rör sig om att identifiera och koda texten. Den analys som berörs på textnivån innebär att man studerar bland annat vokabulär, grammatik/syntax, textstruktur och sammanhang (cohesion), men man bör även se på olika former av metaforer, förutsättningar och påståenden som görs. Det enskilda ordet är även av vikt för att förstå hur vokabulären används. Det som berör grammatiken och syntaxen är att se på orden i olika kombinationer. Detta gör att man kan se vilka typer av agenter som är synliga i texten, samt vilka som inte är synliga. I detta fall kan det vara viktigt att se på vilka ord som nämns och vilka som inte nämns, och hur dessa ord används i relationer och samband. Det är även viktigt att förstå betydelsen av vilka agenter som hamnar utanför texten, varför hamnar de utanför och vad det beror det på? Detta kommer att beröras i analysen. Kodandet av texten är av hög relevans här, det gäller att identifiera och se mönster i det empiriska materialet, som kommer att ligga till grund för en analys. Denna del ses oftast som oproblematisk, dvs. analys av objektet,

vilket i detta fall är texten (transkriberade intervjuer). Men Fairclough menar att detta är missvisande, han menar att den orala diskursen visar detta på ett tydligt sätt. Man måste skapa en text genom att transkribera det uttalade, och här finns det möjligheter för att transkribera på olika sätt samt att då tolka på varierande sätt (Fairclough 1989:22). Återigen är det den mänskliga faktorn som kommer att påverka analysen. Hur transkriberingen är utförd, (*se metod*), påverkar självfallet analysen av det empiriska materialet.

Texten kommer därför att analyseras genom att fokus läggs på ordvalen i texten. Detta gör att analysen bland annat kommer att innehålla vilka ord som förekommer ofta och vilka som utelämnats. Detta är ett sätt att se texten i mindre beståndsdelar, där ordet är av intresse. Genom att noggrant se på det empiriska materialet kommer jag att se på hur ord används och ordvalen är presenterade. Fairclough använder en rad olika begrepp för att göra en analys med fokus på texten, bland annat *ethos*, *presupposition*, *word meaning*, *metaphor*, *wording*, *politeness*, *transitivity*, *cohesion*, *modality* och *intertextuality*. Jag har valt att använda mig av de begrepp som är relevanta för denna studie. Dessa presenteras nedan, och sedan kopplat till det empiriska materialet i resultatdelen. Detta görs för att jag vill visa på konkreta exempel på dess användning och innebörd. För att undvika missförstånd har jag även valt att använda mig av de engelska begreppen, i en översättning kan man gå miste om viktig information. Begreppet *ethos* används för att se på olika drag som används för att skapa ett "själv", eller en social identitet. (Fairclough 1992:235). *Intertextuality* är, enligt Fairclough, "a series of chains" för att beskriva en text. Han menar att en text aldrig är isolerad utan att den alltid förhåller sig till tidigare och framtida texter (ibid. 232). Intertextualitet handlar alltså om hur en text integrerar delar av andra texter (Fairclough 2000:113). Detta leder oss till begreppet *word meaning*. Med detta menar Fairclough att orden inte enbart är isolerade från andra ord. Det är viktigt att se ord i ett större sammanhang och inte isolerade begrepp, och därför menar Fairclough att man bör se på sammanhang där ord används (ibid. 185). Ett annat begrepp som används inom textanalysen är *modality*. Han menar att detta är en viktig och central dimension i diskursen. Han menar att ett mått på diskursens sociala betydelse återfinns där påståenden ifrågasätts och där de är öppna för kamp och förändring. Modality har sitt traditionella ursprung i modala hjälpverb, så som exempelvis kan, vill, får, osv. (ibid. 160). Ett annat centralt begrepp för en analys av text är *presupposition*, detta används för att visa på antaganden som anses vara etablerade sanningar och tagna för givet (ibid.

120).

Följande begrepp kommer att användas i analysen på det insamlade materialet och genom att använda dessa ger det mig, som diskursanalytiker, verktyg för att se på en rad varierande olika aspekter av en text. Dessa i sin tur bidrar till att lyfta fram diskursen och gör den tydligare.

METOD

Jag har valt att använda mig av den kritiska diskursanalysen som metod för denna uppsats. Wetherell och Potter menar att den kritiska diskursanalysen skiljer sig från det traditionella synsättet att genomföra intervjuer på. Argumentet för att använda denna metod för intervjuerna är att forskaren får en möjlighet att få en större omfattning av intervjupersonens tankesätt och argument (Wetherell & Potter 1992:99), men även för att metoden är tvärvetenskaplig och öppnar upp för ett kritiskt perspektiv. Det är med denna bakgrund som jag har beslutat mig för att använda mig av den kritiska diskursanalysen för att genomföra intervjuer. Fyra socialarbetare har intervjuats, dessa har intervjuats ungefär en timme vardera. Platsen de intervjuats på har främst varit den egna arbetsplatsen, en valde att intervjuas på ett café under dagtid då caféet var tomt. Att låta intervjupersonen välja plats var viktigt för att de ska känna sig trygga i miljön och inte stöta på hinder som distraherar dem. Intervjuerna genomfördes mellan den 5-16 mars 2010.

Källkritik

Jag har i första hand sökt efter förstahandskällorna, detta har varit viktigt för att undvika tolkningar och missförstånd. Det är även viktigt att själv ha insyn i ursprungskällan. Litteraturen som influerat detta arbete är av både nyare och senare datum. Detta är jag väl medveten om, och att en källa är mer trovärdig ju mer samtida den är, men jag anser att litteratur av äldre årgångar kan i vissa fall ha minst lika mycket värde (Thurén 2005:30), och bör därför inte förkastas.

Jag har tagit del av både svensk och internationell forskning, vilket jag anser är viktigt för att kunna förstå först, den svenska kontexten och förhållandet till mångfald, men även hur det ser ut i resten av Europa och USA. Det är viktigt att se hur det ter sig i ett internationellt sammanhang och genom det även förstå den svenska positionen i det stora sammanhanget. Sverige påverkas av andra länder, och vice versa, att se ett samband är viktigt för att förstå utvecklingen av ämnet. När det gäller intervjuerna har jag valt att avgränsa presentationen av dessa. På grund av sekretessen och anonymiteten som jag har lovat mina intervjupersoner har jag valt att inte

presentera hela intervjuunderlaget. Däremot kommer jag att presentera relevanta utdrag för att göra en så tydlig analys som möjligt. De utdrag som kommer att presenteras ska inte undanröja intervjupersonernas anonymitet.

Avgränsning

Till att börja med har jag valt att avgränsa mina intervjupersoner till personer med utländsk bakgrund. Definitionen för denna urvalsgrupp är baserad på att personen i fråga har minst en förälder som är född i utlandet. Det visade sig vara svårt att finna tillräckligt många intervjupersoner, detta gjorde att jag sökte mig till två kommuner för att finna personer inom urvalsgruppen. Syftet är dock ej att göra en komparativ studie, utan för att ge ett större urval. Det har inte heller visat någon skillnad mellan socialarbetarnas resonemang i respektive kommun. En ofrivillig avgränsning var antalet intervjupersoner, det rör sig alltså om fyra personer. Då det visade sig vara svårt att få ett större antal intervjupersoner fick jag använda mig av de fyra som valde att delta. Hade jag haft möjlighet att intervjua ett större antal personer hade uppsatsen fått ett större omfång och mer material att analysera. Men då jag är intresserad av just språket och ”pratet” så anser jag att dessa personers utsagor har varit tillräckliga för att uppnå uppsatsen syfte. En annan viktig avgränsning som gjorts är att studien syftar till att se på texten inom diskursanalysen. Det är alltså inte ”verkligheten” som studeras, utan snarare det som sägs inom ramen för en text. Texten är i detta fall avgränsat till intervjupersonernas berättelser, samt intervjuarens frågor.

Diskursanalys som metod

Diskursanalysen är, som tidigare nämnt, både en teori och metod i sig, svåra att skilja ur varandra. Det finns en svårighet med att tala om ”metod” inom diskursanalysen, menar Wetherell och Potter. Detta handlar om det faktum att metoddiskursen har skapats utifrån den kvantitativa metoden, som berör experiment och undersökningar rörande enkäter. Inom denna typ av metod finns det tydliga sätt att förhålla sig till. Till skillnad från detta så ger diskursanalysen inte dessa verktyg på liknande sätt. Wetherell och Potter menar att det skulle

vara missvisande att se diskursanalysen på detta sätt (Wetherell & Potter 1992:101). Två andra kända namn inom diskursanalysen är, Lilie Chouliaraki och Norman Fairclough, de menar att metod inom diskursanalysen är under konstant utveckling och gör den därför applicerbar på olika arenor inom det sociala livet (Chouliaraki och Fairclough 1999:59).

Då diskursanalysen inte har en bestämd metod anser jag att det är viktigt att presentera de grundläggande tankesätten som Wetherell och Potter presenterar i sin forskning, då de skiljer sig från andra diskursanalytiker, och då det är deras metodologiska verktyg jag är influerad av i denna uppsats. Deras arbete är influerat av Michel Foucault och andra poststrukturalister, som utvecklats i den ”kontinentala” diskursanalysen. Men de har även blivit influerade av etnometodologi och konversationsanalytisk tradition (Wetherell & Potter 1992:88). Fokus har varit på hur diskursen har lett till sociala handlingar. Men även det synsättet som bygger på att språkbruk och texter inte härstammar från dess abstrakta mening utan snarare från dess kontextuella bruk. Det är det vardagliga språket man är ute efter, detta kallar de tolkningsrepertoar istället för diskurs (ibid. 90).

Syftet med diskursanalysen är inte att kategorisera människor utan snarare att avslöja den diskursiva praktiken. Som diskursanalytiker förväntar man sig inte att människor är konsekventa i sitt handlande, Wetherell och Potter menar att man bör bli förvånad om detta är faktumet. Som forskare med en diskursanalytisk bakgrund ska man snarare förvänta sig att människors handlande och berättande skiljer sig i olika kontexter (ibid. 102).

Diskursanalysens har blivit kritiserad för att enbart se på ord och inte riktiga företeelser i verkligheten. Man menar att ett ämnesområde som är intresserad av språket och dess funktion blir för abstrakt och inte har ett praktiskt värde. Som svar på detta bör man komma ihåg att så gott som alla människors förståelse för den sociala världen förmedlas genom diskurser i form av konversationer, nyhetstidningar, noveller, TV och så vidare (ibid. 174), där språket utgör en stor del.

Wetherell och Potters ger förslag på hur man använder diskursanalysen som metod. Det bygger på tio steg, som har influerat mitt arbete. Dessa är 1) forskningsfråga, 2)urval, 3) insamling av data, 4) intervju, 5) transkribering, 6) kodning, 7) analys, 8) validitet, 9) studien och 10) tillämpning. Jag har inte strikt följt dessa tio steg utan snarare inspirerats av deras metod för det metodologiska arbetet i denna uppsats. Wetherell och Potter menar att man inte behöver följa

varje steg för att komma till ett resultat, snarare ska dessa tio steg ses som vägledande i forskningen. Jag kommer att använda de delar som är användbara för att uppnå uppsatsens syfte, nedan kommer en längre beskrivning av hur jag kommer att använda mig av de olika stegen. Däremot har jag valt att inte ta med steg nio samt tio. Det som kan nämnas om dessa två steg är att steg nio, studien, syftar till en klar studie. Detta är en studie men inte någon storskalig sådan. Steg tio är tillämpning, och då tillämpning av forskarens resultat. Detta är en intressant fråga för diskursanalysen då kritik har riktats mot den, där man pekar på att diskursanalysen ”enbart använder sig av ord och inte berör verkligheten” (Potter & Wetherell 1987:174). Det finns olika modeller för tillämpning av diskursanalysen, en sådan modell kan skapa möjligheten till en dialog med deltagarna i studien (ibid. 175). Detta är inte syftet med denna studie, och därför har jag valt att inte fördjupa mig ytterligare i detta steg.

Tillvägagångssätt

Med min **forskningsfråga** ämnar jag att just söka de diskurser som är representerade hos de kommunalt anställda socialarbetarna. Det är alltså själva diskursen som är i fokus. Språket står i fokus genom intervjuer som sedan transkriberas till skrifter. Det är dessa perspektiv som bör vara i fokus ur ett diskursanalytiskt perspektiv, det vill säga språket och skriften. Vidare är det dess konstruktion som är av intresse, snarare än dess funktion (ibid. 161).

Om intresset är diskursen, så menar Wetherell och Potter att tio intervjuer ger lika mycket validitet i information som flera hundra svar i en strukturerad enkätinsamling. Detta beror på att man som diskursanalytiker är intresserad av språkbruket snarare än de människor som generar språket. Vidare menar de att ett lingvistiskt mönster kan uppstå från ett fåtal människor, små tester eller i ett fåtal intervjuer och att det inom diskursanalysen inte handlar om antalet i ett urval. Man kan göra en diskursanalys genom att endast använda ett dokument eller en person till en intervju (ibid. 161). **Urvalet** för denna uppsats är baserat på fyra intervjuer med fyra socialarbetare med ”utländsk” bakgrund. Det visade sig vara relativt svårt att få tag på socialarbetare inom denna kategorisering, detta gjorde att jag inte fick en stor valmöjlighet att välja vilka deltagare som skulle delta. Det var två intervjupersoner från vardera av de två kommunerna. Urvalsgruppen består av tre kvinnor och en man, detta avgjorde slumpen, men påverkades

självfallet av problemet att finna många som tillhör den kategorisering som gjorts för denna uppsats. Jag har genom två personer, en chef och en bekant fått möjlighet att kontakta socialarbetare i de två kommunerna.

En effekt av att använda två kommuner är att det blir enklare att anonymisera mina intervjupersoner, och kommunen dom är verksamma i. Jag kom i kontakt med en enhetschef i en av kommunerna och därefter fick jag kontakt med intervjupersonerna som varit lämpliga för studiens ändamål. I den andra kommunen kontaktade jag en bekant som var anställd inom kommunen som kände till personer som skulle kunna vara lämpliga för min studie. Det som är viktigt att lyfta fram här är att dessa två personer fick ta del av studiens syfte för att genom detta presentera olika personer som skulle kunna vara lämpliga. Detta gör att dessa två personer gjort en tolkning av uppsatsens syfte och genom detta gett förslag på relevanta personer för studien. Det visade sig vara personer med namn som avviker från ”traditionella” svenska namn. Detta gör att personer med ”svenska” namn kanske eliminerats, trots att även dessa kan räknas in i kategorin ”utländsk”. Detta gör att urvalsgruppen potentiellt skulle kunna varit större än den var med den definitionen, om man ser till den definition som används i denna uppsats. Det gavs förslag på fem personer som alla hade ”icke-svenska” namn. Jag kontaktade dessa via både telefon och mail, och fick svar av fyra personer, en återkom aldrig tillbaka och därför uteslöts denne. Detta gör att urvalet inte varit ett medvetet val, där jag kunnat välja bland en stor grupp människor, snarare har det vart slumpen som valde de två personerna (gatekeepers), som hjälpt mig att komma i kontakt med intervjupersonerna. Dessa har i sin tur gjort en tolkning som bidragit till att urvalsgruppen fick den sammansättning den fick. Intervjupersonerna har socionomutbildning eller lång erfarenhet av socialt arbete. Samtliga socialarbetare är verksamma inom olika verksamheter i de två kommunerna, de har därför alla olika erfarenheter av det sociala arbetet.

Insamlingen av materialet skedde genom att jag spelade in intervjuerna, men jag hade även papper och penna där jag dokumenterade vissa händelser under intervjuerna. Sedan fördes dessa ljudfiler över på en dator för att kunna bli hanterbart för transkribering. Samtliga godkände användandet av en inspelare, däremot var det vissa som var mer bekväma med den än andra. Wetherell och Potter pekar på att det kan uppstå problem när det kommer till inspelningen av en intervju (1987: 163). Efter att ha rådgjort med mina intervjupersoner godkände samtliga

inspelandet.

När det kommer till etiken har jag valt att följa de *Råd och Anvisningar*² som Socialhögskolan publicerat. Enligt denna bör uppsatsen uppfölja fyra kriterier gällande etiska överväganden. Dessa är *öppenhetskravet*, *självbestämmandekravet*, *konfidentialitetskravet* och *autonomikravet*, dessa togs fram av det Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet, som idag är nedlagt. *Öppenhetskravet* ger den berörda en möjlighet att från forskarens sida få möjligheten att bli informerad om projektet. Denna uppsats uppfyller detta krav då jag informerade de intervjuade om syfte och mål med denna uppsats och bakgrunden till denna. *Självbestämmandekravet* behandlar den medverkandes rätt att själv bestämma om, hur länge och på vilka intervjupersonen ska medverka. De intervjuade fick information i förväg och rätten att bestämma under vilka förhållanden de vill medverka. *Konfidentialitetskravet* uppfylls då den medverkande kan vara säker att den försäkras anonymitet, detta kommer att ske då namn på personer inte kommer att presenteras. *Autonomikravet* behandlar insamlade uppgifter som enskilda personer, dessa får enbart användas i forskningsändamålet. Uppgifterna får inte användas i andra sammanhang. Detta krav tänker jag uppfylla genom att informera de intervjuade att materialet enbart kommer att användas för denna uppsats syfte (ibid.). De intervjuade kommer även att få möjligheten att ta del av undersökningsresultatet. Detta kommer att presenteras och jag kommer att ge dem möjligheten att få ta del av uppsatsen.

När det gäller **intervjuerna**, så skapades ett intervjuschema med två teman, 1) ”mångfald” och 2) ”mångfaldsplanen”, med syfte och frågeställningen som grund. Det första temat berörde begreppet mångfald där olika slags frågor rörde begreppets innehåll och värde. Det andra temat handlade om hur socialarbetaren såg på en mångfaldsplan, vad man tycker om den och hur man tänker kring existensen av en sådan plan, snarare än innehållet i dessa. Genom att använda sig av olika frågor som belyser samma ämne kan man få ett mer nyanserat svar på det man ämnar forska kring (Potter & Wetherell 1987: 164). Denna aspekt tog jag i beaktning för att försöka komma till djupet med svaren. Liknande frågor ställdes och jag frågade även efter förtydligande av det som sades för att få en så tydlig förståelse som möjligt för det som sagts. Man bör även

² Lunds universitet, *Socialhögskolan rekommenderar: råd och anvisningar inför uppsats arbetet*. Ht 2006. www.lu.se/images/Socialhogskolan/PMnytt.pdf

fundera på uppföljningsfrågor som kan ställas och ha dessa klara innan man intervjuar. Detta fastställer det faktum att samma frågor ställs under alla utförda intervjuer och att alla intervjupersoner får samma frågor (ibid. 165). Intervjun bör vara i form av en konversation men detta utesluter inte ett intervjuschema. Att utforma specifika frågor i förväg är av vikt då man genom dessa kan hålla en röd tråd i intervjun. Det resulterar även i att man ställer samma frågor till alla deltagare för att få en form av enhetlighet kring samtalsämnena (Wetherell & Potter 1992:99, Potter & Wetherell 1987:165). Även denna aspekt togs i beaktning när intervjuschemat skapades, den röda tråden och enhetligheten var mycket viktig för att kunna se samband mellan olika svar.

Att använda diskursanalysen som metod och då främst inrikta sig på intervju kan framstå som aningen annorlunda från sedvanliga metoder som berör intervju. Det är viktigt att betona att intervjuer enligt diskursanalysen skiljer sig från andra vedertagna sätt att utföra intervjuer på. Att använda intervju inom diskursanalysen skiljer sig på tre sätt. Intervjuaren ses som en aktiv deltagare i intervjun, möjligheten till att använda ett flertal olika sätt att arbeta på för att det vidare ska resultera i ett utbyte som är mer informellt samt att variationen i svar ses som viktiga (Potter & Wetherell 1987: 165). Även detta är ett argument för varför jag valt just denna metod.

Genom att använda intervju som metod ges intervjuaren en möjlighet till att utforska ett flertal olika samtalsämnen med deltagarna (Wetherell & Potter 1992:99). Det ger även forskaren verktyget att avsiktligt fråga ett flertal personer frågor om samma ämne, vilket gör att man kan få ett större urval av svar. Kontinuitet är viktigt för diskursanalytiker (Potter & Wetherell 1987: 163) för att det hjälper till att identifiera regelbundna mönster i språkbruket (ibid. 164).

Som tidigare nämnts, rör det sig i detta fall om fyra intervjuer med fyra socialarbetare. Intervjuerna genomfördes under mars månad 2010, de varade olika länge beroende på intervjupersonens förmåga att svara på frågorna och vara öppen för diskussion. Tre av fyra bjöd in mig till deras arbetsplats för att genomföra intervjuerna. Valet av plats har intervjupersonerna själva bestämt för att dem ska känna sig bekväma i miljön. En av dem kände inte sig bekväm på sin arbetsplats, därför beslöt personen att vi skulle ses på ett café. Detta gick minst lika bra som intervjuerna på arbetsplatserna. Det var ostört och ett ställe som kändes bekvämt för intervjupersonen. Jag ifrågasatte inte valet av att genomföra intervjun på ett café. Det var upp till varje intervjuperson att bestämma plats. Man kan bara undra varför personen inte ville

genomföra intervjun på sin arbetsplats, men samtidigt bidrar det ej till någon information som är behjälplig med tanke på mitt syfte med denna uppsats.

Inom diskursanalysen, anser Wetherell och Potter, att en intervju ses som en social interaktion. Man menar att intervjuaren bidrar med lika mycket som intervjupersonen, där både intervjuaren och intervjupersonens delaktighet är av lika intresse. Båda parterna konstruerar versioner som ger möjlighet till tolkande information; båda är intressanta för en analys. Ser man då till den kvalitativa och kvantitativa forskningen, där intervjupersonen bör vara så neutral som möjligt uppstår det då problem. Man ska alltså vara så lite delaktig i intervjun som möjligt och därmed framstår en mer formell interaktion mellan de två parterna. Wetherell och Potter menar att följer man då diskursanalysen så blir intervjuerna mer aktiva mellan de delaktiga parterna. Forskaren bör därför vara mer delaktig på ett argumentativt sätt, vilket skiljer sig drastiskt från det traditionella synsättet att utföra intervjuer på, där man kan ställa motfrågor, ifrågasätta antaganden och ge motexempel. De menar att genom att använda sig av detta sätt att utföra intervjuer på så kan man som forskare nå en stor omfattning av argument och tankesätt hos intervjupersonen som annars är mer framstående utanför intervjusituationen (Wetherell & Potter 1992:99). Men även att man utforskar och engagerar intervjupersonens fulla tolkningsramar (Potter & Wetherell 1987: 164). Under intervjuerna skapades diskussion mellan intervjuaren och intervjupersonen. Genom följdfrågor och ifrågasättande utvecklades intervjuerna till diskussioner där ett relativt avslappnat kroppsspråk syntes. Intervjupersonerna fick tid att fundera över frågor och tänka igenom sina svar. Detta gjorde att jag som intervjuare fick tid att förstå argument och tankesätt, och om det inte var tydligt hade jag möjligheten att ifrågasätta sådant som var oklart.

För att göra det inspelade materialet användbart anser Wetherell och Potter att det är nödvändigt med **transkribering**. Tidsperspektivet är viktigt när det kommer till transkribering. Tanken om att det ”bara är att skriva ner orden på papper” stämmer inte i verkligheten. Potter och Wetherell belyser det faktum att det är en tidskrävande aktivitet (Potter & Wetherell 1987:165).

Själva transkriberingen handlar om att transformera något till något annat, i detta fall handlar det om muntligt tal till skriftligt språk (Kvale 2009: 193-194). Det är en översättning från berättarform, det vill säga en muntlig diskurs, till en skriftlig diskurs (ibid. 194). Steinar Kvale pekar på det faktum att det inte finns något standardsätt att göra en transkribering på. Man måste dock göra ett urval bland olika dimensioner i den muntliga konversationen (ibid. 197). Han har

utformat en guide för att transkribera intervjuer, och jag ämnar använda mig av denna under transkriberingsprocessen. Jag har blivit inspirerad av Kvaless metod för att transkribera, nedan följer ett urval av de delar som jag har valt att inkludera i transkriberingsprocessen. Jag har gjort ett urval då alla delar inte har varit relevanta för min studie.

- = likhetstecknen, ett i slutet av en rad och ett i början av nästa rad anger att det inte är någon paus mellan raderna.
- (.) en punkt inom parentes anger en liten paus inom eller mellan ord.
- :: kolon anger förlängning av omedelbart föregående ljud. Flera kolon anger ytterligare förlängning.
- Ord understrykning anger någon form av betoning, genom tonhöjd och/eller amplitud; en alternativ metod är att kursivera den betonade delen.
- ORD Versaler anger särskilt höga ljud i förhållande till omgivande tal.
- () Tom parentes anger förmåga att höra vad som sägs.
- (()) Dubbel parentes anger utskrivarens beskrivning snarare än utskriften.

(ibid. 198).

Jag har även valt att numrera varje gång intervjupersonen och intervjuaren talat. Detta för att förstå hur långt in på samtalet som det sägs något. Jag har även valt att benämna mina intervju personer med bokstäverna P, L, J, S, dessa är slumpmässigt utvalda bokstäver och fyller ingen annan funktion än att namnge mina anonymiserade intervju personer. Bokstaven B har använts för att benämna mig som intervjuare.

Transkribering av intervjuerna är grundläggande för att kunna hantera det stora materialet som är insamlat. Det kan senare användas för att kunna utföra en analys. Enligt Wetherell och Potter ska hela intervjun transkriberas, inte bara intervju personens svar. Detta beror på att intervjuarens delaktighet ses som viktigt och konstruktiv, snarare än passiv och neutral (ibid. 165).

Intervjun ses som en konversation mellan två parter och därför anser Potter och Wetherell att det är viktigt att transkribera hela. Väljer man att inte transkribera intervjuarens del faller många viktiga bitar bort från forskarens intresseområde, vilket leder till att man inte får ett komplett empiriskt material att sedan analysera (Wetherell & Potter 1992:100). Med detta som influens har jag valt att transkribera hela intervjuerna för att inte utesluta delar av analysen. Ett bra transkriberingsarbete lägger grunden för att få en så väl genomförd analys som möjligt. Med detta kommer även faktumet att man måste bli insatt i materialet genom att läsa det repeterade gånger. Genom att transkribera intervjuerna blir man därför välbekant med materialet (Potter & Wetherell 1987:165). Wetherell och Potter menar att transkribering redan är en form av analys. Intresset av transkriberingen ligger i att söka diskursens innehåll och argumentativa mönster (Wetherell & Potter 1992:225).

Att transkribera är en kraftfull form av representation. Att transkribera innebär att ta tillvara på varenda uttalande så detaljerat som möjligt. Transkriberingen påverkar hur intervjupersonernas uttalanden är upplevda, där man presenterar vilken information de delat med sig av och vilka slutsatser de dragit. Daniel G. Oliver et al. (2005) presenterar två former av transkriberingssätt, naturaliserat och denaturaliserat. För denna uppsats kommer det denaturaliserade synsättet att ligga till grund för transkriberingen. Här menar man att språket ger mening och uppfattningar som konstruerar vår verklighet, i kontrast till det naturaliserade synsättet, där man menar att språket *är* verkligheten. Enligt det denaturaliserade synsättet är man intresserad av innebörder och uppfattningarna som skapas och delas under en konversation, detta synsätt har funnit sin väg inom den kritiska diskursanalysen, men också inom etnografien. Diskursanalytikern är intresserad av ”ideologiska dimensioner” av tal, det vill säga de förkroppsligande diskurserna. Genom använda de metodologiska verktygen som intervjuer och transkriberingar kan man som diskursanalytiker fånga dessa diskurser. Diskursanalysen är tätt sammankopplat till Michel Foucault, många analytiker söker sig till Foucault för att få verktygen för diskursanalysen. Men Foucault har inte utvecklat någon metod för att transkribera, och här kan det därför föras en kritik gentemot honom. Foucault tog aldrig upp frågan om transkribering i hans verk (Oliver et al. 2005: 1273–1289). Däremot är det värt att nämna att han nämner transkribering i sina verk. Han menar att man ska se över vad syftet men den kritiska diskursanalysen är, han menar att det är en analys av makt. I en intervju kan man belysa

maktförhållanden och därför menar han att denaturalisering är en kvalificerad metod när det kommer till transkriberingen (Foucault 1992:229). Syftet med diskursanalysen är att fånga det som på engelska kallas *emic*, det vill säga att se utifrån deltagarens synsätt (Geertz 1973:14). Fokuset ligger inte så mycket på hur man kommunicerar uppfattningar, utan snarare uppfattningen själv (Oliver et al. 2005: 1273–1289).

Då materialet har blivit transkriberat bör det göras förståeligt och detta görs genom en **kodning**. Det har varit en cyklisk process där jag har gått igenom materialet ett flertal gånger för att söka samband mellan olika teman (Wetherell & Potter 1992:101). Kodningen har varit viktig för att göra det stora materialet hanterbart och kunna se samband. Genom att finna olika teman har jag lyckats skapa ett underlag för analys. Jag har letat efter samband och likheter i de olika intervjuerna. De har lett fram till fyra teman som presenteras i resultatdelen under olika avsnitt. Målet med kodningen har inte varit att göra en analys utan att skapa hanterbar information inför **analysen**. Jag har valt att inte använda Wetherell och Potter generella metod för en analys, de menar att det inte finns något speciellt förfaringssätt för en analys utifrån transkriberingarna (1987:168). Jag anser att det behövs en metod för att analysera det empiriska materialet. För att strukturera upp analysen har jag därför valt att använda mig av Faircloughs tredimensionella modell. Den har ett tydligt upplägg för hur en analys bör genomföras, för att undvika en upprepning har jag valt att presentera denna i teoridelen. Valet att presentera modellen i teoriavsnittet är för att den är sammankopplad till Faircloughs teori. Som även påpekat tidigare, diskursanalysen är både en metod och teori, vilket gör det svårt att dela upp uppsatsens avsnitt på ett traditionellt sätt.

Det finns flera olika metoder för att **validera** empiriskt material, Wetherell och Potter nämner fyra som kan användas inom diskursanalysen; med *sammanhang* menar de att det ska finnas ett syfte diskursen. Där diskursens analytiska påståenden bör vara sammanhängande med diskursen i stort, annars bör man se diskursen som osammanhängande och ej valid. *Deltagande orientering* handlar om det faktum att man inom diskursanalysen inte är intresserad av ordets betydelse *per se*, utan snarare distinktioner som deltagare själva skapar i deras interaktioner och som även influerar deras handlande (Potter & Wetherell 1987:170). Mitt val av transkriberingsmetod har bidragit till att ordagrant transkribera det som sagts. Detta har bidragit

till att jag inte har gått miste om vad socialarbetarna har sagt. Detta kan ses som en validitetsfråga, jag anser att det höjer validiteten då man utför en transkribering på detta sätt. Jag har som tidigare nämnt, även valt att transkribera det intervjuaren har sagt. Även detta har bidragit till en tydlig transkribering. Ett av de primära målen med diskursanalysen är att tydliggöra de lingvistiska tillgångarna som används för att få saker att hända. Dessa tillgångar skapar inte bara en möjlighet att lösa problem, utan det kommer även att skapa *nya problem*. Det fjärde kriteriet för validitet och på många sätt det mest kraftfulla är det som de kallar *fruitfulness*. Detta omfattar ett analytiskt schema för att förstå nya diskurser och genererar nya förklaringar (ibid. 171). Min förförståelse kan även ha påverkat resultatet, då jag har beskrivit att hur jag ser etnicitet som ett fokus område inom mångfaldsdiskursen. Det visar sig även vara så att intervjupersonerna såg etnicitet som en huvudfaktor i deras resonemang. Genom att förklara mitt tillvägagångssätt så är mitt syfte att vägleda läsaren genom processen för att förstå de olika stegen. Detta underlättar för läsaren och genom att vara tydlig lägger jag alla korten på bordet.

RESULTAT OCH ANALYS

Denna del kommer att integrera det empiriska resultatet med den valda teorin. Syftet med detta är att undvika upprepningar, och inte presentera resultatet för sig och sedan ett integrerat kapitel. För att läsaren ska få ta del av det insamlade materialet, intervjuerna, kommer det att presenteras utdrag ur intervjuerna som är representativa för det insamlade materialet. Efter transkriberingen av det insamlade materialet kodades intervjuerna, och det är dessa kodningar som har bidragit till att göra en stor mängd material hanterbart och överskådligt. Dessa delades upp i teman och det är de som kommer att presenteras nedan. Jag har valt att presentera resultatet i detta avsnitt i relation till Faircloughs textdimension, som tidigare nämnt. Det primära för detta avsnitt är därför texten. Genom att kombinera teori och empiri ämnar jag att visa hur jag använt mig av teorin i detta avsnitt. Jag är alltså inspirerad av Faircloughs teori, där vissa delar är mer relevanta för denna uppsats.

Genom att koda och strukturera upp materialet i teman så skapats det en grund för en analys. Detta har legat till grund för att se övergripande teman, som kommer att presenteras i detta avsnitt. Som grund för analysen gjordes en lingvistisk analys av ordval i texterna. Under transkriberingsprocessen har jag samtidigt blivit väl insatt i materialet (Potter & Wetherell 1987:165). Detta har gjort att jag har sökt olika teman för att utföra en analys. Intervjuguiden³ har legat till grund för att uppfylla uppsatsen syfte. Med guiden som grund, och det transkriberade materialet har jag sökt hur de intervjuade talar om olika aktörer, vart de placerar sig själva, vart de placerar andra och vem som anses ha tolkningsföreträde. Genom att se på dessa olika aspekter är mitt mål att söka efter det som är viktigt för diskursen. Detta har gjort att kapitel är uppdelat efter de teman som arbetet har resulterat i.

Ord som visat sig vara mer centrala i intervjuerna än andra är ”vi”, ”olika”, ”mångfald”, ”annan”, ”etnicitet”, ”kultur” och ”etnisk”. Inom denna gruppering av ord används även vissa mer än andra, ett av det mest använda orden var ”vi”, men även ”olika”, ”mångfald” och ”etnicitet”. Kopplat till metod, syfte och frågeställning kommer fyra teman att presenteras i detta avsnitt baserat på kodningen. Dessa teman är uppdelade i fyra underrubriker. Det första temat är *Det kollektiva Vi:et* och det handlar om en gemenskap som finns bland de intervjuade, det

³ Bilaga 1

Fairclough kallar ett ethos. Genom kodningen av intervjuerna har jag sett ett mönster på hur dessa socialarbetare konstruerat ett "själv" som de delar med andra socialarbetare. Det är en kollektiv identitet som de alla är en del av, det är ett sätt att förklara sig själv på. När det gäller det andra temat, *Den binära relationen*, så pekar analysen på ord som används i relationer till varandra, och även som motsatspar. Där vissa ord är uttalade och vissa uteslutna, trots detta gör sig intervjupersonerna förstådda. Men även hur ord används för att förstärka påståenden, det Fairclough kallar för modality (Fairclough 2000: 160). I det tredje temat, *Olikheter*, nämns hur mångfald kopplas till olikheter. Där det på olika sätt nämns av intervjupersonerna att det är olikheten som gör mångfalden. I relation till detta använder Fairclough begreppet presupposition i sin textanalys, där det handlar om ord och begrepp som blir tagna för sanningar och självklarheter (Fairclough 2000:120). Det sista, och fjärde temat är *Kunskap/okunskap – Intresse/ointresse*. Detta tema lyfter det personliga intresset för mångfald och dess påverkan på arbetsplatsen och hur kunskapen sprids, eventuellt inte sprids om ämnet i fråga. Det visar på att ett fackligengagemang eller ett intresse visat från chefen har en avgörande roll för hur mångfald tas upp på arbetsplatsen.

Tema 1: Det Kollektiva Vi:et

De fyra intervjupersonerna arbetade alla på olika platser och så vitt jag vet kände de inte till varandra. Trots att de var skilda åt kom det att talas om ett "vi" under intervjuerna, detta gjorde samtliga intervjupersoner. Utan att uttalat definiera "vi" så antogs det att intervjuaren skulle förstå denna gemenskap. Ordet "vi" kom att användas i två bemärkelser, 1) "vi" som socialarbetare på vår arbetsplats samt 2) "vi" som människor, mer generellt användande. Det visade sig vara ett ord som användes som ett kollektiv för alla på arbetsplatsen genom att tala i Vi-form snarare än jag-form. Fairclough menar i *Discourse and Social Change* (1992) att på textnivån för analysen är det viktigt att förstå hur vokabulären används. Det är detta som kommer att användas för denna del av analysen. Nedan följer ett utdrag från intervjun med intervjuperson L:

12. L – ”vi diskuterar detta och tycker det är viktiga frågor, men vi är fortfarande i den fasen att vi måste, asså vad är det vi pratar om(.)(.) Det är ju så att VI jobbar i ett område som där är mycket olika mångfald, så vi pratar om det ofta och vi MÅSTE göra det, på grund av att vi jobbar med människor som kommer från olika ställen och har olika utbildningar, vi möter människor. /.../”

Ovanstående citat är ett exempel på att man använder ”Vi:et” som en benämning på ”vi på arbetsplatsen, socialarbetarna”. Detta går att utläsa trots att det inte ordagrant är uttryckt. Ord kan ha olika betydelser beroende på sammanhang, detta gör att när man användaren av ett ord gör ett val som är baserat på hur denne ska använda orden. Detta i sin tur, gör att personer som tolkar orden måste besluta hur man gör tolkningen. Det kan vara en individuell fråga, men även en fråga som hamnar i ett större socialt och kulturellt sammanhang. Fairclough menar att man som producent eller tolkare av en text måste se på ”kluster” av ord och dess betydelser. Han menar att orden inte enbart är isolerade från andra ord. Han sammanfattar denna tanke i begreppet *word meaning*. Det är viktigt att se ord i ett större sammanhang och inte som isolerade begrepp, och därför menar Fairclough att man bör se på sammanhang där ord används (Fairclough 2000:185). Ser man då till hur ordet ”vi” används, handlar det snarare om sammanhanget. Sammanhanget i detta fall ser ut att vara hur man talar om begreppet och platsen vi befann oss på under intervjun. När personen säger ”/.../VI jobbar i ett område/.../”, så är det tydligt att det handlar om professionen och att det är professionen som är Vi:et, snarare än personen som individ i en annan kontext. Det är kollektivet i Vi:et som används, och det skapar en gemenskap bland socialarbetarna. Intervjuperson P säger detta när intervjuaren frågar om det behövs en diskussion på arbetsplatsen om mångfald:

20. P – ”ja nu när du säger det så inser jag att det blir väldigt klart, varför har vi INTE pratat om det och varför har vi inte tagit upp det?”

Ovanstående citat visar även att Vi:et används för att inte skuldbelägga sig själv, snarare är det Vi:et som missat att diskutera mångfald. Det är inte ett individuellt problem, snarare ligger det på ett kollektivt plan. Det är det kollektiva handlandet som är viktigt, snarare än det individuella

ansvaret. Detta påvisar det Fairclough menar med diskursens bidrag, diskurser bidrar med att konstruera olika former av kunskap och tankemönster, det bidrar även med att skapa sociala relationer mellan människor (1992: 64). Det är dessa sociala relationer som anses vara viktiga i det kollektiva Vi:et, diskursen ligger på en nivå som står ovanför individen.

Ett annat intressant inslag under intervjuerna är hur nedanstående intervjuperson reflekterar över frågan om han tror att hans kollegor är insatta i mångfaldsplanen:

53. B – ”Tror du att dina kollegor är insatta ((i mångfaldsplanen))?”

54. P – ”Jag tror att dem som arbetar i Arbete och Integration ((enhet i kommunen)), och då kommer vi till det här med det etniska igen. Dem som arbetar med nyanlända flyktingar, dem behöver ha koll på det, det tror jag. Vi andra som inte jobbar med just dem bitarna, nej vi har inte den kollen. Vi är inte lika bundna till det. För oss handlar det om vem som hamnar i våra händer, det är mycket mer blandat. Hos Arbete och Integration är det invandrarfamiljer, flyktingar, hedersrelaterade.”

Detta tyder på att personen i fråga anser att de som arbetar med en klientgrupp som består av ”nyanlända flyktingar” bör vara mer insatt i mångfaldsfrågor än de som inte arbetar med dem bitarna. Det vill säga att personen i fråga ser på mångfald i relation till klienter, istället för att se det som en personalfråga. Det är snarare en fråga som har att göra med ”invandrarfamiljer, flyktingar och hedersrelaterade frågor”. Intressant är även att mångfald då kopplas till en etnisk aspekt, som är kopplat till ett invandrarskap. Detta tyder på att mångfald inte finns inom den ”svenska” kulturen, utan att mångfald är något som kommer utifrån, utifrån Sverige. Detta reflekterar även intervjuperson 1 om;

20. L – ”asså, det är människor från andra kulturer, så klart, vi jobbar ju i ett område där det är , 30 % som har annan etnicitet, det är en väldigt hög procent med människor från andra länder.= Det är saker som är viktiga för oss, men även mångfalden i det. Det är då vi upptäcker hur komplext det är, te.x en romsk familj, vad pratar vi om? Romer, asså hallå det finns olika romer. Olika kulturer inom den romska kulturen. Helt plötsligt när vi börjar prata, så ser vi att det inte är så enkelt.”

Även denna intervjuperson reflekterar över mångfald i relation till klienter ”från andra kulturer”. Det vidgar begreppet från en personalfråga till en fråga rörande klienterna. Då specifikt klienter som inte är ”svenska” utan klienter ”från andra kulturer och annan etnicitet”.

En viktig aspekt som har kommit att uppstå under intervjuerna är att samtliga deltagare beslutat sig för att ta upp mångfaldsfrågan på kommande arbetsplatsträffar och med sina chefer, utom intervjuperson S som ansåg att det fanns en diskussion om detta. Trots att personen inte minns att en mångfaldsplan setts. De sade alla att det under intervjuernas gång uppstått ett flertal funderingar och frågor som de vill lyfta på sin arbetsplats. När intervjun närmade sig sitt slut frågade intervjuaren om intervjupersonen hade några frågor eller funderingar, detta lyftes då av intervjupersonen:

120. L – ”nej jaa, jag har inget speciellt men det var BRA och faktiskt jag har fått funderingar, och ska fundera nu mer om den där mångfald, jag vill bara gå in på och leta efter den [mångfaldsplanen] (.)(.) Och jag tycker det är jätteviktigt att vi ska diskutera på våra möten och ja(.) trots att det avspeglas och syns på vår arbetsplats, men det skulle vara intressant och bra för oss alla att gå igenom, det är viktigt.”

Även här lyfts det kollektiva ansvaret, trots att intervjuperson P tar det individuella ansvaret att lyfta det till det kollektiva Vi:et på arbetsplatsen. Men en annan aspekt som bör tas upp är att trots att Vi:et var centralt när det gäller kunskapen om mångfald, så sattes mycket ansvar på chefen. Detta visar ett utdrag från intervjun med intervjuperson 1. Men detta betyder inte att chefen står utanför det kollektiva Vi:et.

62. L- ”/.../Och när chefen tar upp det på dagordningen så är det ju där, det tycker jag är en chefsansvar, det är en chefsfråga att hålla det på agendan/.../”

Det kollektiva Vi:et har en stor betydelse för hur föreställningar är producerade och konsumerade. Det visar att det är viktigt att det finns tankemönster att förhålla sig till arbetsplatsen för att förstå vad olika begrepp innebär. Genom att ansluta sig själv till ett kollektiv lättar man på det individuella ansvaret. När det finns en diskurs som personerna i fråga är medvetna om, ställer de sig bakom de föreställningar som finns, de flesta utan att ifrågasätta,

istället konsumerar man de redan befintliga tankemönstren. Det är då dessa som presenteras och reproduceras i svaren på frågorna av intervjuaren. Därför är det viktigt att förstå den kollektiva betydelsen av att ansluta sig till en gemenskap.

7. B – ”på din arbetsplats, finns det någon definition av vad mångfald innebär?
8. S - ja, asså vi har JU en plan på arbetsplatsen, en jämställdhets och mångfaldsplan”

Det är alltså den diskurs som finns representerad av en jämställdhets och mångfaldsplan som man ställer sig bakom, som anställd. Det handlar då om att ansluta sig till en föreställning som redan existerar. Därför blir det en kollektiv föreställning, detta betyder dock inte att det finns personer som ifrågasätter och distanserar sig till detta. Det framstår vara i linje med Faircloughs diskussion om att diskursen är socialt konstruerade. Det är i olika sammanhang som diskurser konstrueras, snarare än av enskilda individer (Fairclough 1992:36). Det sociala i detta fall är socialarbetarna samt deras arbetsplats, men i förlängningen måste de även ta ställning för hur kommunen arbetar med frågan, och ännu längre hur staten och lagen påverkar diskursen (detta ligger dock inte i fokus för denna studie). Men det faktum att de är påverkade av detta är relativt tydligt, då kommunen och dess anställda inte står helt fria från resterande samhället och arbetar under rådande lagstiftning. Fairclough använder begreppet *ethos* för att se på de olika aspekter som skapar och går mot att konstruera ett ”själv” eller en social identitet (Fairclough 2000:235). Ovanstående diskussion kring hur ”Vi:et” skapas tyder på att det finns ett ethos som består av socialarbetarna, en kollektiv identitet som de alla kan vara en del av. Detta formar hur de ser på sig själva och den kollektiva identiteten, och detta kan i längden komma att vara en grund för hur man ser på olika frågor utifrån just detta ethos.

Tema 2: Den Binära Relationen

Med den binära relationen menar jag att orden som valts används i relation till något annat ord. Det vill säga att ordet inte står fritt från andra ord, orden används i samband och relationer. Dessa samband och relationer behöver inte vara uttalade, men i dess användande går det att utläsa vad som menas. Just i detta fall visar det sig handla om ordet ”etnicitet”, den etniska aspekten av mångfald. Etniciteten i detta fall handlar om människor som ”har etnicitet”, det vill säga de personer som anses vara ”icke-svenska”. Det etniska attributet sätts på den Andre, det vill säga den som anses vara ”icke-svensk”. Detta betyder att man inte ser ”svensken” som en person med etniska attribut. Den Andre är alltså den som har etniska särdrag (de los Reyes 2005:18). De los Reyes lyfter i sin forskning upp begreppet ”den Andre” och hur man genom användandet av begreppet skapar en motpol som är baserad på kulturella skillnader. Även Dominelli lyfter begreppet och menar att det skapas stereotyper genom begreppet, där i hennes studie ”svarta” och ”vita” personer ställs i kontrast mot varandra (Dominelli 2006).

Vem är då den Andre? Det är en motpart som skapas i relation till ”svensken”. En motpart med karaktärsdrag som avviker från normen, det vill säga ”svensken”. Det är denna Andre som har etniska attribut. Det vill säga hur man talar om den Andre sätter även ramarna för vad normen är. Här har språket en betydande roll i konstruktionen av en diskurs och dess innehåll, där språket är en social handling, snarare än en individuell handling (Fairclough 1995:7, 1992:63). Detta ser vi när det finns upprepade mönster på hur man använder olika begrepp. Ordet ”etnicitet” har i intervjuerna används i relation till ordet ”olika” och ”annan”, det vill säga ”olika etniciteter” eller ”annan etnicitet”. Vad ”olika” och ”annan” menas är inte uttalat. Snarare visar det sig handla om en relation till en norm, vilket personer med ”etnicitet” inte är en del av. Nedanstående citat är ett utdrag av tre av intervjuerna:

106. J –”/.../ ja, människor med annan etnicitet det blir lättare för dem att få jobb /.../

20. L – ”/.../asså, det är människor från andra kulturer, så klart, vi jobbar ju i ett område där det är , 30 % som har annan etnicitet, det är en väldigt hög procent med människor från andra länder.= /.../

30. S – ”/.../ och när vi anställer någon så tänker man på kön och etnicitet, annan etnisk bakgrund.”

Citaten visar att de finns en form av referens när man talar om etnicitet, vad som anses vara normen, trots att detta inte är uttalat. Samtliga säger ”annan etnicitet”. Frågan är annan etnicitet än vad? Trots detta går det att tyda att det handlar om annan etnicitet än normen, det vill säga ”svensken”. I denna relation skapas den Andre, den Andre som har en etnicitet (Fanon 1997). Lewis pekar på att etnisk tillhörighet inte är något som gäller för alla människor, majoriteten är de som är ”av-etnifierade” medan den Andre är den som går att tillskriva en etnisk tillhörighet. (Lewis 2000:120). En viktig fråga här är hur man ställer etniciteter mot varandra, där man då kan se ”svensken” som av-etnifierad. Vad betyder då detta för diskursen, när man anser att en del människor har en etnicitet och andra inte har det.

Det behöver inte uttalas, man har antagit en diskurs om att annan etnicitet står i relation till ”svensken”, vilket gör att jag som analyserar även inser att även jag tar del av den diskursen, för jag förstår vad som menas trots att det är en ofullständig mening. En aspekt som Fairclough belyser är den dominans som råder i diskurser. Det är ett sätt att göra ett tankemönster dominerande eller ett sätt att integrera det i en diskurs (Fairclough 2005:4). Ovanstående reflektion kan vara ett exempel på detta, det vill säga att normen är det dominerande tankemönstret och därför är detta ramen ur vilket man talar och förstår vad som menas. Fairclough använder begreppet *intertextuality* för att beskriva hur texter är formade av andra texter. Med detta menar han att en text inte existerar isolerat från andra texter, utan snarare att de förhåller sig till texter som producerats tidigare. Intertextualitet handlar alltså om hur en text integrerar delar av andra texter (Fairclough 2000:113). Kopplar man detta till ovanstående diskussion, kan detta vara en förklaring på hur tankemönstren reproduceras. Där olika människor talar ”liknande” när det gäller begreppet ”eticitet”. Utan att gå in i djupet av detta, så kan de tankemönster som framgår vara en produkt av andra diskurser i samhället om etnicitet, som man

bygger vidare på under intervjuerna. Det är det intertextualiteten berör, det vill säga användandet av tidigare texter.

Med detta sagt vill jag peka på den intervjupersonen som inte använde sig av ordet ”etnicitet” på samma sätt som ovanstående citat, trots detta avviker personen inte från samma föreställning. Nedanstående citat kan visa sambandet:

58. P – ”/.../det kan vara en fördel att ha annan etnisk bakgrund när man jobbar med olika grupper /.../”

Här har ordet ”etnisk” istället används, kopplat till ”bakgrund”. Detta är även vanligt förekommande bland de intervjuade, antingen väljer man att koppla samman ”etnisk” och ”bakgrund”, eller med ”mångfald”. Det vill säga ”etnisk bakgrund” eller ”etnisk mångfald”. Detta tyder på att mångfald handlar om det etniska, där det etniska är den Andre. Det är *inte* en mångfaldsfråga när man har en grupp människor med invandrarbakgrund och vill få in en ”svensk”. Utan det är tydligt att det handlar om att göra tvärtemot, det är normen som mångfalden ska anpassa sig efter. Detta kan vara ett samband som Fairclough pekar på, nämligen att genom den kritiska diskursanalysen peka på samband som för vissa människor kan vara dolda (Fairclough 1989:4), och för andra fullkomligt synligt. Det sociala består av språket, Fairclough menar att språket är en social handling (Fairclough 1989:4), det är i dessa samband som man kan se hur diskurser formas av språket.

Ovanstående citat går även att koppla till begreppet *modality* som Fairclough använder. Han menar att detta är en viktig och central dimension i diskursen. Han menar att ett mått på dess sociala betydelse finner man i utsträckning där påståenden ifrågasätts och är öppna för kamp och förändring. Modality har sitt traditionella ursprung i modala hjälpverb, så som exempelvis kan, vill, får, osv. (Fairclough 2000: 160). Även nedanstående citat är exempel på hur modala hjälpverb har använts.

10. L – ”sen kan det också vara, jag tänker så här, oavsett kultur eller vad det än är, det kan också handla om mångfalden inom den arbetsgruppen som VI HAR. Utbildning,

bakgrund, och om man skulle leka med det så finns det ju en mångfald där också. För att vi är ju individer, det är ju helt omöjligt. (skratt)”

28. P - ”/.../ (.) Och då återkommer jag med det här att man får mer kunskap, att man får mer kunskap att jobba som vi gör och utvecklas hela tiden /.../”

Detta citat visar hur modala hjälpverb som ”kan” och ”får” har använts av intervjupersonerna. Det handlar alltså om hur intervjupersonen förbinds med sitt påstående

Tema 3: Olikheter

Ordet ”olika” används främst framför ord som ”mångfald”, ”etnicitet”, ”kulturer” och ”människor”. Nedan presenteras tre av intervjupersonernas citat:

4. L - ”/.../= Asså om man tänker mångfald så tänker man på olika etnicitet/.../”

24. P - ”/.../det första jag tänker på är olika kulturer /.../”

62. J - ”/.../ från olika (.) (.) språkgrupper och etnicitet och kulturer /.../”

Dessa citat visar hur ordet används. Fokus ser ut att ligga på att man talar om olikheter mellan olika grupperingar och kategoriseringar. Det är alltså skillnader som ligger i fokus här, snarare än likheter. *Presupposition* är ett begrepp Fairclough använder för att visa på antaganden som anses vara etablerade sanningar och tagna för givet (Fairclough 2000:120). När intervjupersonerna talar om ordet ”olika”, så kan det ses som att det är taget för givet att intervjuaren ska förstå vad som menas med detta. Att antaganden är tagna för givet bör inte ses som något kontroversiellt, i det dagliga talet är antaganden som är tagna för givet viktiga för att kunna föra en konversation. Det som är intressant i just detta fall är hur det påverkar formationen av diskursen om mångfald. Diskursen innefattar ”olika” aspekter av mångfald, det är olika kulturer, människor och etnicitet bland annat som är intressanta. Även här anses olikheten vara applicerad på den Andre. Olikheten är en del av diskursen kring mångfald, det har en grundläggande roll för att förstå föreställningen om mångfald. I grund och botten handlar det om olikheterna som människor har, det är dessa som bidrar till mångfalden, om man utläser det som sägs under intervjuerna. Men

människan med denna aspekt av olikhet är ofta karakteriserad som den Andre, gärna den som avviker från normen när det gäller etnicitet och kultur. Det är i sådana diskurser som den Andre produceras (Boréus 2006).

Resonemanget går att ta ett steg vidare. När det talas om ”annan etnicitet” så blir referensramen en viktig aktör. I detta fall verkar det röra sig om ”svenskheden” som står för den ramen eller normen i intervjuerna. Detta gör att etnicitet delen blir en slags representation för en kollektiv idé om den Andres etnicitet. I förlängningen går detta att koppla till ett kollektivt och imaginärt ”invandrarskap”. Där det kan komma att handla om länder, där etnicitet och land delar en gemensam roll. Båda de nedanstående citaten visar kopplingen till frågan om land. Det handlar alltså inte enbart om etniciteten, utan detta i samband med att man ”är från ett annat land”.

78. J – ”/.../ Det är VÄLDIGT komplex, och man kan diskutera mångfald, det går inte att beskriva, det beror på utifrån vilka omständigheter, det beror på massor av faktorer men kanske enkelt för mig är mångfald på denna arbetsplatsen, vad innebär det, hur ser du på mångfald i din arbetsplats, att vi är så olika faktiskt, vi är inte bara etnicitet, vi är två tre stycken som kommer från andra kultur och länder /.../”

22. L – ”/.../ sen handlar det ju också om det, jag själv tillhör den kategorisering där en annan förälder är från ett annat land, hur ser man på det. Vi pratar om svensk icke-svensk, asså vad menar vi med svenska barn.”

Likt den tidigare diskussionen om ”annan etnicitet”, kan man ställa frågan *Ett annat land än vad?* Det finns en likhet till etnicitetsdiskussionen, där det är Sverige som är utgångspunkten för denna del av resonemanget. Kommer man ”från ett annat land”, så är det ett annat land än Sverige. Men detta behöver inte intervjupersonerna uttryckligen säga, då detta är normen och det är detta som man utgår ifrån när man talar. Det är detta Fairclough talar om i *Discourse and Social Change* (1992) när det kommer till analysen av textnivån som tidigare nämnts, den inre kärnan i den tredimensionella modellen. Här rör det sig alltså om vilka ord som nämns i relation till vilka ord som inte nämns. Samt hur dessa ord används, och detta kan man då applicera på ovanstående diskussion. Som tidigare påpekat verkar det vara normen som tas förgiven i diskussionerna. Självklarheten att det är svenskhet som är normen och att det andra runt om är

avvikande. Detta går självklart även att applicera på resonemanget om ”etnicitet” som tidigare förts, där ”annan etnicitet” står i relation till något utomstående, men detta behöver inte vara uttalat. Det är normen som står i maktrelation till det som behöver talas om och det som inte behöver nämnas.

Ett intressant inslag som bör nämnas är när man talar om maktrelationer och rollen jag som intervjuare hade under intervjuerna. Samtliga intervjupersoner godkände användandet av en inspelare, däremot visade det sig vara vissa som var mer bekväma med den än andra. Ett exempel på hur detta kan komma att påverka intervjun är då intervjuperson P stängde av inspelaren när jag sa att intervjun var klar. Sedan tillade hon att ”äntligen kan jag säga detta, vill inte att det ska spelas in, det finns INGEN mångfald i den här kommunen!” Det visade sig att hon hade känt sig pressad att tala korrekt under intervjun eftersom att den blev inspelad. Trots att hon godkände att vi kunde använda en inspelare, och även menade att det var nödvändigt, då hon gjorde detsamma när hon skrev sin uppsats. Här uppstår ett problem som bör vara viktigt att förstå. Makten som intervjuaren har kan påverka resultatet, men vad som är sanning och osanning är svårt att veta. Därför får man vara kritisk men även ta det som sägs som sanning, annars når man inte en förståelse. Här bör man även diskutera etiken. Är det etiskt rätt att presentera det intervjupersonen säger efter inspelningen? Detta går att se ur olika synvinklar, en av dom är att intervjun inte är slut bara för att inspelningen är det, det andra är att det skapas ett förtroende som ej är rätt att bryta. Personen i fråga *är* anonymiserad, och identiteten undanröjs inte på något sätt. Valet av att ta med just detta citat är att lyfta fram maktperspektivet som finns under en intervju. Hur vet man att intervjupersonen talar sanning när inspelaren är på, när det visar sig att personen i fråga ”vågar tala ut” när inspelaren är avstängd? Det är en fråga som är näst intill omöjlig att besvara och ett dilemma som man som forskare får handskas med. Jag har valt att utgå från att mina intervjupersoner talar sanning, detta baseras på det faktum att jag inte kan avslöja om de ljuger eller inte.

Tema 4: Kunskap/okunskap – Intresse/ointeresse

Under förarbetet till denna uppsats visade det sig att många socialarbetare inte kände till att det fanns en mångfaldsplan i deras kommun. Därför beslöt jag mig för att under intervjuerna fråga

min urvalsgrupp om deras kunskap om mångfaldsplanen för att se vad relationen är till diskursen om mångfald. Nedanstående utdrag visar sig vara representativt för intervjupersonernas svar angående kännedom om mångfaldsplanen.

93. B – ” /.../ känner du till mångfaldsplanen?”
94. P – ”(.) ((skrattar)) (.) måste jag säga, mm, nej”
95. B – ”det är inget ovanligt”
96. P – ”vänta ska jag skriva upp det” ((hämtar papper och penna))
97. B – ”kommunen har ju en mångfaldsplan”
98. P - ”ja ja ja”
99. B – ”vad tror du att det beror på, att du inte har fått ta del av kommunens mångfaldsplan?”
100. P – ”på grund av att, mm(.) (.) ingen som har sagt till mig, (.) ja men vi diskuterar inte så mycket om mångfald på, på , på denna arbetsplatsen. och det är inte en sådan PUNKT. Viktig PUNKT för vårt möte ((arbetsplatsträff)) /.../”

Personen i fråga verkar skämmas när frågan ställs angående kunskapen om mångfaldsplanen. Det visar sig att det beror på att man inte talar om mångfald på arbetsplatsen, och det anses inte vara en viktig punkt för arbetsplatsen. Kunskapen har alltså inte förmedlats till de anställda angående dokumentet och dess innebörd. Kunskapen bland alla de intervjuade visar sig vara mycket låg och det ovanstående resonemanget visar sig vara typiskt. Detta återfinns även i nedanstående citat:

27. B – ” /.../ känner du till mångfaldsplanen?”
28. S – ” asså jag känner till den men jag kan inte mycket om den. Asså jag vet att jag tittat i den, och att jag har sett den men jag minns inte den. Eeeh”

Det visar sig att trots att det finns en möjlighet till att man sett den, så minns man den inte riktigt. Detta visar även på dess roll och hur viktig den kan anses vara. Då den inte ges utrymme på arbetsplatsträffar och möten, och då den inte heller återfinns i minnet kan man påstå att intresset

för mångfaldsplanen är relativt lågt, men även att kunskapen om den är mycket låg. I förlängningen kan detta komma att påverka diskursen om mångfald. Då intresset för mångfald visar sig vara lågt på arbetsplatsen, ger detta även diskursen om mångfald en låg status. Det anses inte vara så viktigt och detta kan även vara en förklaring till att diskursen är diffus och oklar. Å andra sidan kan det även handla om den arbetsbörda som ligger på socialarbetarna som gör att de inte hinner med att fundera över mångfald då det inte rör det dagliga arbetet.

62. L – ”ja, men jag vet inte. Jag tror att det finns dem som är intresserade och kan mycket. Men jag tycker det är jobbigt för det är så mycket som man ska läsa hela tiden, massa policys och foldrar som man ska läsa, jag pallar inte ta in det. (.)(.) Men när man väl behöver någonting tar man ju fram det. Och när chefen tar upp det på dagordningen så är det ju där, det tycker jag är en chefsansvar, det är en chefsfråga att hålla det på agendan, men jag har ju gått in och läst för att jag är intresserad av dom här frågorna, och hur man ser på frågorna.”

36. S – ”jag tror det handlar om, asså jobbar man inom en sådan verksamhet som jag gör så är det mycket att göra med utredningar och ärenden. Det är inte så att man tänker, det är inte så många som är intresserade av personalfrågor, jag vet ju att innan så hade vi en kvinna som var VÄLDIGT intresserad. Hon jobbar inte kvar hos oss, men hade du hade frågat henne hade hon vetat allting om mångfaldsplanen och kunnat den, hon var även fackligt engagerad. = Det har ju mycket att göra med intresse. Är man intresserad så hör man informationen, men jag tror inte att mina arbetsgivare så tydlig med, det är inte så att det tas upp till diskussion, det kanske det har gjorts, men jag tror inte att man tänker på det. OM man inte har ett personligt intresse.”

Här visar det sig även vara viktigt att ha ett personligt intresse för frågan, har man ett eget intresse kan man ta del av kunskapen. Men de anser även att de har mycket att göra, ”med utredningar och ärenden”, vilket tar en stor roll i deras dagliga arbete. Det personliga intresset verkar ligga till grund för kunskapen. Men det visar sig även vara en chefsfråga. Tar chefen upp frågan på dagordningen då anses det vara något viktigt, det vill säga tas det *inte* upp på dagordningen anses det inte vara lika aktuellt och ha en betydande roll. Kunskap och intresse

verkar alltså vara tätt sammankopplade när det gäller rollen för mångfaldsplanen i diskursen om mångfald.

En annan viktig poäng är att det fackliga engagemanget har en betydande roll. Ser man på ett utdrag ur ovanstående citat så tyder det på att personalfrågan och engagemanget i facket är oerhört viktigt.

s. 36 – ”/.../ jag vet ju att innan så hade vi en kvinna som var VÄLDIGT intresserad. Hon jobbar inte kvar hos oss, men hade du hade frågat henne hade hon vetat allting om mångfaldsplanen och kunnat den, hon var även fackligt engagerad. = Det har ju mycket att göra med intresse ”/.../”

Detta tyder på att kunskapen kommer i samband med det personliga intresset. Detta gör att personer som inte har ett intresse för liknande frågor har mindre kunskap om ämnet i fråga. Tillsammans med det fackliga, och personliga engagemanget kommer engagemanget från chefen. Dessa tre faktorer bör därför finnas på en arbetsplats om mångfaldsfrågan ska vara levande. Finns det då inte ett intresse där chefen lyfter frågor rörande mångfald, eller någon anställd som har ett personligt intresse och fackligtengagemang riskerar frågan att hamna i skymundan. Chefens roll i frågan anses även vara aningen viktigare än tjänstemans. När ämnet inte lyfts av chefen anses mångfald inte vara högt prioriterat. Det tyder nedanstående citat på.

62. L – ”/.../ Och när chefen tar upp det på dagordningen så är det ju där, det tycker jag är en chefsansvar, det är en chefsfråga att hålla det på agendan /.../”

Chefens ansvar är betydande i frågan om att sätta ämnet på ”dagordningen”. Visar chefen intresse för ämnet gör den anställde det, och finns det då inte ett intresse blir då de anställda tjänstemännen ovetande om mångfald.

13. B - ”Diskuterar ni mångfald på arbetsplatsen?”

14. P – ”Nej det gör vi nog inte, /.../”

Under intervjuernas gång visar det sig att ovanstående intervjuperson inte har talat om mångfald på arbetsplatsen och att chefen inte har tagit upp detta på deras arbetsplatsträffar. Det som gör detta intressant är nedanstående citat från samma person.

50. P – ”/.../ och det intressanta är att mångfald då inte har kommit upp under mina år, alla år som jag jobbat här, och det är ganska länge, sen 1994,så har jag aldrig hört mångfaldsplanen eller sånt här.”

Det visar sig att personen har arbetat på tre enheter inom samma kommun, men inte hört talas om mångfaldsfrågor. Vad detta beror på går inte att definiera. Dock är det intressant och skulle kunna byggas vidare på inom framtida forskning.

AVSLUTANDE DISKUSSION

Syftet med denna uppsats har varit att fånga och beskriva diskursen/diskurser om mångfald bland kommunalt anställda socialarbetare med utländsk bakgrund. Det har visat sig att intervjupersonerna resonerat kring begreppet och gett sin bild av vad de anser att mångfald är för dom och hur det uppfattas. Ingen större skillnad har visat sig i deras resonemang, och därför kan man avfärda tanken om att det skulle skilja sig mellan kommunerna. För att uppnå syftet med uppsatsen har jag använt mig av tre frågeställningar, *hur definieras begreppet mångfald av socialarbetarna?*, *vilken roll anses mångfald ha i det dagliga arbetet för socialarbetarna?* samt *hur uppfattas mångfaldsplanen av socialarbetarna?* Den första frågeställningen har visat att socialarbetarna anser att mångfald är ett diffust och oklart begrepp, utan en tydlig kärna. Däremot fyller socialarbetarna diskursen om mångfald med referenser till etnicitet och kulturer, där det då handlar om egenskaper som människor har som inte kommer från Sverige, utan snarare något som invandrare är bärare av. Det visar sig att det är en dikotomi som skapas bestående av två motpoler, nämligen ”svenskhets” i förhållande till ett ”invandrarskap”. Dessa två poler ställs i relation till varandra och används för att beskriva vad mångfald innebär. Det handlar därför om just de skillnader som socialarbetarna ser mellan de två begreppen, där ”svensken” står för den norm som råder i det svenska samhället och där det är denne som är en del av majoriteten. På andra sidan är det ”invandraren” som står för det som avviker från normen, med egenskaper som anses vara viktiga för att något som kallas mångfald kan uppstå. Här rör det sig därför om en diskurs som i grund och botten handlar om etnicitet. En intressant aspekt här är att socialarbetarna har en förenad syn om vad just mångfaldsdiskursen är, detta trots att de även anser att det är ett luddigt begrepp. Analysen visar även att det bland socialarbetarna finns ett så kallat *ethos*, och att socialarbetarna talar ur ett kollektivt ”vi”, som ger socialarbetarna en social identitet i relation till varandra. Denna kollektiva identitet skapar en gemenskap som sätter ansvaret på att förstå mångfald på ett plan som inte enbart är individuellt, utan snarare på ett kollektivt ansvar med chefen i topp.

Den andra frågeställningen rör frågan kring vad mångfald har för roll i socialarbetarens dagliga arbete. När det gäller just detta visar det sig att socialarbetaren inte finner någon funktion i mångfaldsbegreppet i deras dagliga arbete. Detta kan bero på ett flertal saker, ett av dem är just

det den första frågeställningen visar; att begreppet anses vara luddigt och otydligt. En annan uppfattning är att socialarbetarna anser att de har många arbetsuppgifter och att mångfaldsbegreppet inte fyller någon funktion i det arbetet, de anses även att mångfald är en fråga för chefen och inte tjänstemannen. En diskussion som lyfts är att just chefens roll i att mångfald lyfts på arbetsplatsen och bland socialarbetarna. Visar då chefen inget intresse för mångfald lyfts inte diskussionen, det visar sig vara fallet när det gäller just mångfald och att det inte då heller lyfts på en organisatorisk nivå. Detta kan bero på okunskap eller ointresse, eller ett ovetande. Därför finns det inte heller tid för reflektioner och tankar kring ett begrepp som mångfald, detta kan ses som ett hinder för ett mångfaldsarbete i utveckling. Detta är något som kan forskas vidare om, det vill säga vilka hinder det finns för att mångfald inte lyfts fram inom denna miljö. Det visar sig under intervjuerna att det inte heller finns metod och medel för att diskutera mångfald på socialarbetarnas arbetsplatser. Även detta är något som kan lyftas i framtida forskning. Det visar sig även vara ett personligt intresse som är viktigt om frågan ska lyftas på arbetsplatsen, finns inte detta faller mångfald. Men trots detta har alla de intervjuade åsikter och idéer om vad mångfald är och de pekar alla på det faktum att det är viktigt att diskutera frågan. En slutsats som kan tas är att mångfaldsdiskursen har kommit att röra både klienter och personalfrågor. Men även att socialarbetarna i hög grad refererar till ”vi och dem”, vare sig det är medvetet eller omedvetet. Det blir i detta fall då ”vi” som socialarbetare och ”dem” som klienter med ”invandrarbakgrund”.

Den tredje frågeställningen lyfter mångfaldsplanen och hur den uppfattas. Det visar sig kunskapen om kommunernas mångfaldsplaner är mycket låg bland socialarbetarna. Majoriteten av de intervjuade visar att det inte har någon vetskap om att det existerar en sådan plan i deras kommun. En slutsats som kan dras av just detta är att det därför inte har en betydande roll i formandet av mångfaldsdiskursen. Däremot anser samtliga intervjuade att det är viktigt med en sådan plan och att den ska lyfta diskussion kring detta på sina arbetsplatser. Även detta kan anses vara ett hinder för en diskussion kring mångfald på arbetsplatsen.

Även om det riskerar att bli en övertolkning så skulle man kunna sammanfatta intervjupersonernas berättelser som en diskurs över mångfald som kännetecknas av en rad olika tankar och idéer. Den som är tydligast är talet om etnicitet. Intervjupersonerna talade alla om etnicitet och hur grundläggande det är för begreppet mångfald. Det visar sig att genom att om

man ser på olika etniciteter kan man tala om en mångfald. Men även att just denna mångfald skapas genom att det finns personer som anses ha en etnicitet. I just detta fall visar det sig vara ett begrepp som är applicerat på ”invandrare” som grupp. Det visar sig vara tydligt att mångfald riktar sig mot att få in ”invandrare” i en svensk kontext, och inte tvärtom. Detta leder oss till ett annat kännetecken för mångfaldsdiskursen, nämligen konstruktionen av den Andre. Detta lyfter Boréus (2006), Dominelli (2006) och de los Reyes (2005) i sin tidigare forskning. Den Andre skapas som en motpol till det accepterade och normskapande. Genom att konstruera en motpol blir det lättare att jämföra, detta visar intervjuerna på där man ställer ”svensken” mot ”invandraren”. Det är även den Andre som etniciteten tillämpas på. Det är den Andre som skapar mångfalden genom att avvika från majoritetssamhället som består av svenskar. Det visar sig därför även vara viktigt att använda sig av motsatser inom mångfaldsdiskursen, detta för att kunna förklara men även för att kunna förstå tankar och idéer som finns. Det är genom denna strategi som man ställer ”svensken” mot ”invandraren”. Ett annat tydligt kännetecken för mångfaldsdiskursen är pratet om olikheter. Intervjupersonernas berättelser visar på betydelsen för olikheter när det gäller mångfaldsdiskursen. Personerna menade att mångfaldsdiskursen handlar om olika länder som människor kommer ifrån, olika etniciteter som personer har, olika kulturer som personer kommer ifrån. Dessa olikheter skapar en mångfald. Avslutningsvis vill jag påstå att diskursen om mångfald enligt de intervjuade socialarbetarna är fylld av begrepp som etnicitet, kulturer, olikheter och invandrare/svenskar. Dessa är fragment av mångfaldsdiskursen som tillsammans strukturerar upp en helhet som gör diskursens innehåll tydlig och förståelig.

Genom att ha svarat på frågeställningarna anser jag att jag har uppnått syftet med denna uppsats, och genom socialarbetarnas intervjuer lyckats lyfta den diskurs som existerar kring mångfald. Trots att det inte är en diskurs som har en stor plats bland socialarbetarna så är den levande. Jag tror att diskursen inom de närmsta åren kommer att växa och få en mer framträdande roll än den har idag.

REFERENSLISTA

Alla lika olika, mångfald i arbetslivet (2000). (Ds departementsserien 2000:69). Stockholm: Integrations- och jämställdhetsdepartementet.

Allard, Andrea C. & Santoro, Ninetta (2008). "Experienced Teachers' Perspectives on Cultural and Social Class Diversity: Which Differences Matter?", *Equity & Excellence in Education*, 41: 2, 200 - 214.

Boréus, Kristina (2006). "Discursive Discrimination: A Typology", *European Journal of Social Theory* 9(3), s.405-424.

Bredström, Anna (2008). *Safe Sex, Unsafe Identities: Intersections of 'Race', Gender and Sexuality in Swedish HIV/AIDS Policy*. Linköping: Institutionen för samhälls- och välfärdsstudier. Linköpings universitet

Chouliarak, Lilie & Fairclough, Norman (1999). *Discourse in late modernity: Rethinking critical discourse analysis*. Edinburgh: Edinburgh Univ.

De los Reyes, Paulina (2001). *Mångfald och differentiering. Diskurs, olikhet och normbildning inom svensk forskning och samhällsdebatt*. Stockholm: Arbetslivsinstitutet.

De los Reyes, Paulina, Molina, Irene & Mulinari, Diana (red.). (2005). *Maktens (o)lika förkländnader : kön, klass & etnicitet i det postkoloniala Sverige: en festskrift till Wuokko Knocke*. Stockholm: Atlas

Dijk, Teun Adrianus van (2008). *Discourse and power*. New York: Palgrave Macmillan.

Diskrimineringslagen (2008:567). Stockholm: Integrations- och jämställdhetsdepartementet.

Dominelli, L. (2006). *Dangerous Constructions: Black Offenders in the Criminal Justice System*. I Gorman, K., Gregory, M., Hayles, M & Parton, N. *Constructive Work with Offenders*. London: Jessica Kingsley Publishers Ltd. 123-140.

Dominelli, Lena (2004) *Social work: theory and practice for a changing profession*. Cambridge: Polity Press.

Eliassi, Barzoo (2006). *Diskriminerande föreställningar inom socialtjänsten* i SOU 2006:73 Den segregerade integrationen – om social sammanhållning och dess hinder. Stockholm: Integrations- och jämställdhetsdepartementet.

Fairclough, Norman (1995). *Critical Discourse Analysis. The Critical Study of Language*. Harlow: Longman.

Fairclough, Norman (1989). *Language and Power*. London: Longman.

Fairclough, Norman (1992). *Discourse and Social Change*. Cambridge: Polity.

Fairclough, Norman (2003). *Analysing discourse. Textual analysis for social research*. New York : Routledge.

Fairclough, Norman (2005). Critical discourse analysis. *Marges Linguistiques* nr 9, 76-94

Fanon, Frantz (1997). *Svart hud, vita masker*. Göteborg : Daidalos

Forkby, Torbjörn (2005). *Ungdomsvård på hemmaplan : idéerna - framväxten – praktiken*. Göteborg: Institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet

Foucault, Michel (2002). *Vetandets arkeologi*. Lund : Arkiv.

Geertz, Clifford (1973). *The interpretation of cultures: selected essays*. New York: Basic Books.

Hammarén, Nils (2008). *Förorten i huvudet : unga män om kön och sexualitet i det nya Sverige*. Stockholm : Atlas

Hultgren, Frida. *Svensk utbildning ger jobb*. SCB välfärd nr 1 2010. Sid. 6-7.

Integrationens svarta bok. Agenda för jämlikhet och social sammanhållning.(2006). (Statens offentliga utredningar 2006:79). Stockholm: Justitiedepartementet.

Johansson, Helena (2006). *Brist på manliga förebilder : dekonstruktion av en föreställning och dess praktik*. Göteborg: Institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet

Kamali, Masoud (2002) *Kulturkompetens i socialt arbete: om socialarbetarens och klientens kulturella bakgrund*. Stockholm : Carlsson

Kandola, Rajvinder & Fullerton, Johanna (1998). *Diversity in Action: Managing the Mosaic*. London: Institute of Personnel and Development.

Kvale, Steinar (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund : Studentlitteratur .

Laclau, Ernesto (2008), *Hegemonin och den socialistiska strategin*. Stockholm : Vertigo.

Levin, Irene (2007). "Discourse within and about social work". I Lena Dominelli (ed.): *Revitalising Communities in a Globalising World*. Aldershot: Ashgate. s.49-65

Lewis, Gail (2000a). Discursive histories, The pursuit of multiculturalism and social policy I Lewis, Gail, Gewirtz, Sharon & Clarke, John (red.). *Rethinking Social Policy*. London: Sage. S.259-273.

Lewis, Gail (2000b). *'Race', gender, social welfare : encounters in a postcolonial society*. Cambridge : Malden.

Lunds universitet (Ht 2006) *Socialhögskolan rekommenderar: Råd och anvisningar inför uppsats arbetet*. Lund: Lunds universitet.

Mouffe, Chantal (2008). *Om det politiska*. Hägersten: Tankekraft.

Oliver, Daniel G., Serovich Julianne M., Mason Tina L. (2005). Constraints and Opportunities with Interview Transcription: Towards Reflection in Qualitative Research. *Soc Forces*; 84(2): 1273–1289.

Potter, Jonathan & Wetherell, Margaret (1987). *Discourse and social psychology : beyond attitudes and behavior*. London : Sage.

Romppainen, Katri , Jaähi, Rita, Saloniemi, Antti & Virtanen, Pekka “Encounters with unemployment in occupational health care: Nurses constructions of clients without work” *Soc Sci Med.* 2010 Feb;70(4):605-8. Epub 2009 Nov 24

Severinsson, Susanne (2010). *Unga i normalitetens gränsländ: undervisning och behandling i särskilda undervisningsgrupper och hem för vård eller boende*. Linköping: Institutionen för samhälls- och välfärdsstudier. Linköpings universitet

SCB (2002:3). *Redovisningen av utländsk och svensk bakgrund följer Personer med utländsk bakgrund: Riktlinjer för redovisning i statistiken, Meddelanden i samordningsfrågor för Sveriges officiella statistik (MIS)* .

Soydan, Haluk (1984) *Socialt arbete och invandrare*. Malmö: Liber

Thurén, Torsten (2005). *Källkritik*. Stockholm: Liber .

Wikström, Hanna (2007). *(O)möjliga positioner : familjer från Iran & postkoloniala reflektioner*. Göteborg : Institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet

Wetherell, Margaret & Potter, Jonathan (1992). *Mapping the language of racism : discourse and the legitimation of exploitation*. New York : Columbia University Press.

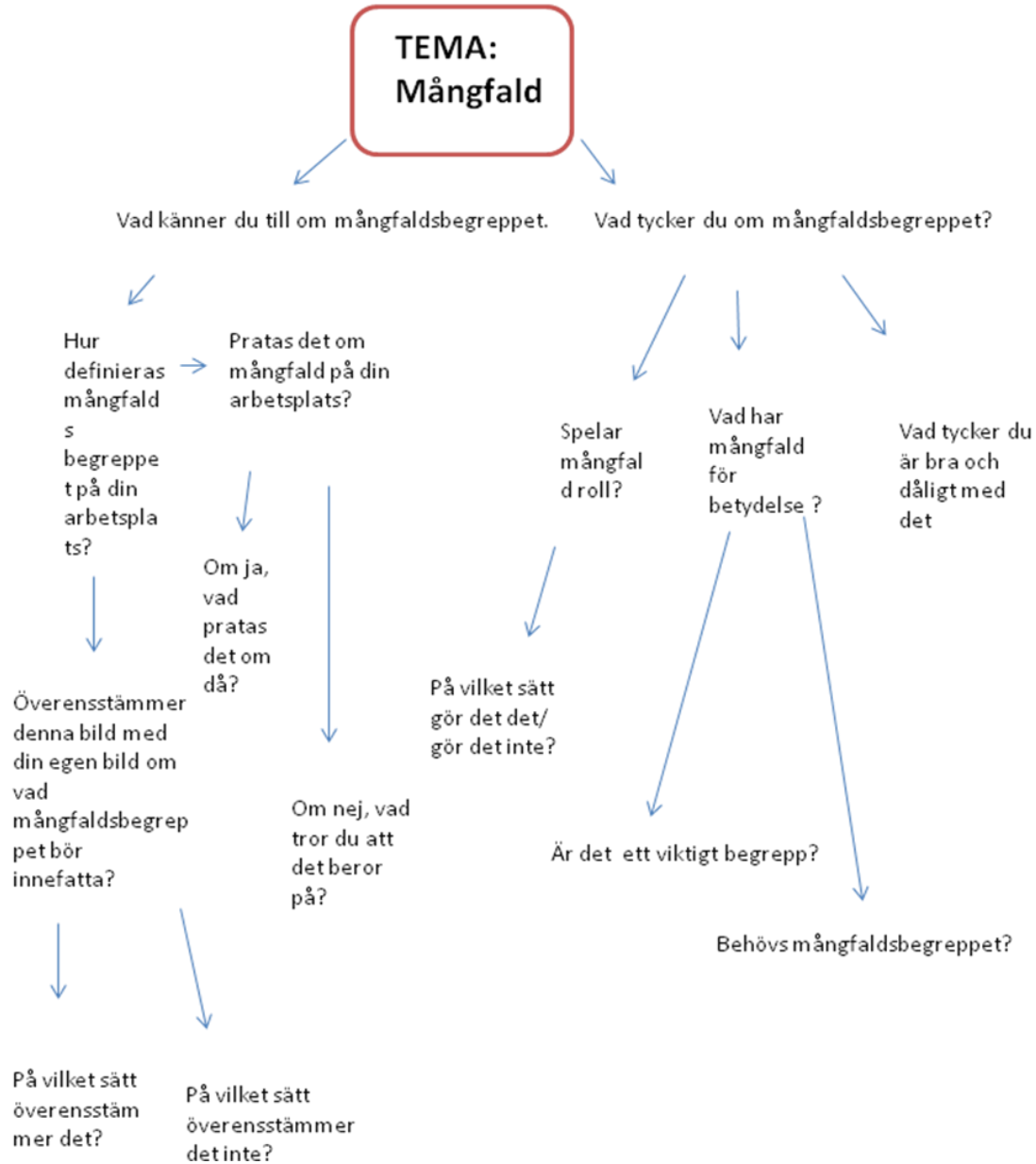
Wodak, Ruth (2001). *Methods of critical discourse analysis*. London : Sage.

Wood, Peter (2003). *Diversity: the Invention of a Concept*. San Francisco: Encounter.

Wrench, John (2007). *Diversity management and discrimination: immigrants and ethnic minorities in the EU*. England: Burlington.

BILAGOR

Bilaga 1.

Bilaga 2.

